

1143.

oo 30

DISSERTATIO JURIDICA
DE
**JURE ET JURIS-
PRUDENTIA DOME-
STICA,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSICI, ELECTORATUS BRAN-
DENBURGICI, ET PROVINCIARUM HEREDE,
ET RELIQUA,

IN ILLUSTRIS ACADEMIA FRIDERICIANA
PRAESIDE

**JACOBO FRIDERICO
LUDOVICI,**

J. U. D. ET PROF. PUBL. EXTRAORD.

PATRONO SUO DEVENERANDO

Ad. d. Januar. MDCCIII. H.L.Q.C.

Publico Eruditorum examini submittit

GEORG CHRISTOPH WEISE,

Finsterwald. Lusat.

AUTOR ET RESPONDENS.

RECUSA, HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr. 1711.

DISSERTATIO JURIDICA

DE

JURE ET JURIS
PRUDENTIA DOMI
STICA

RECTOR MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINI

DR. FRIDERICI WILHELMI MO
RECTORIS FACULTATIS JURIS
PUBLICE

IN ILLUSTRI ACADEMIA TRIERENSIS
PRÆSIDI

JACOBO FRIDERICI
LUDOVICI

M. D. ET PROF. PUBL. EXTRAORD.

PRÆTORIO SÆC. CAROLINÆ

ALII. JURIS M.D.C.C.III. N. 10.

PUBLICO TRIBUNALI EXAMINI SUBMITTIT

GEORG CHRISTOPH WISSE,

AUTOR ET RECTOR

RECTOR, HANS WAGNER, CENSOR.
Typis Christiani Henschelii Acad. Typogr. 1711

DISSERTATIONIS JURIDICÆ
DE
JURE ET JURISPRUDENTIA
DOMESTICA

CAP. I.

De

Jure Domestico in genere.

CONTENTA HUIUS CAPITIS.

Academiæ sub crassissimo Papatu sunt institutæ. Unde ex indole studiorum, quæ tunc temporis pertrahari solebant, præsertim utriusque juris vulgo explicatur. §. I. Jus Domesticum, ut & aliæ juris species plane fuerunt incognitæ. Nascitur inde quæstio præjudicialis: An detur jus domesticum? §. II. Jus est vel divinum, vel humanum & utrumque hoc jus in Academiis Protestantium in collatione graduum in Facultate Juridica indigitatur. §. III. Removentur dubia contra hanc explicationem juris utriusque a nonneminè opposita. In Academia Jenensi juris hujus utriusque expressa sit mentio. §. IV. Jus Domesticum est species juris humani. Testimonium Hugonis Grotii, qui primus ejusdem mentionem injicit. §. V. Jus Domesticum non competit Patrifamilias jure proprio, sed ex concessione Principis, & sic est subordinatum. §. VI. Consensus Ziegleri subjungitur. Nova explicatio distinctionis in jus publicum & privatum §. VII. Non consideramus jus domesticum, quatenus Patrifamilias in statu naturali viventi competit, sed quatenus in Republica vivit. An imperium status naturalis in statu civili iterum reduci possit? §. IX. Summaria delineatio juris domesticæ

A 2

Patri-

Paterfamilias in statu naturali competentis per inductionem singularum societatum §. IX. Transitus ad jus domesticum in statu civili consideratum. Formatur distincte status controversiæ, §. X. Paterfamilias leges civiles cujuscunque generis nec in universum abrogare, nec circa easdem in casibus specialibus dispensare valet. Illustratur exemplis ex jure Romano depromtis. §. XI. Multo minus circa Leges divinas, sive ex ratione ille hauriantur, sive ex revelatione aliquid innovandi potestas Paterfamilias tribuenda §. XII. Nec ea mutare valet Paterfamilias, quæ ex communi totius populi consensu dependent. Exemplum de vocabulis rerum. §. XIII. Sententia Celsi ex l. 7. §. 1. & 2. ff. de suppell. legat. huc pertinens §. XIV. Subjungitur, famosus casus in l. 4. ff. de legat. 1. cum distinctione inter nomina propria & appellativa §. XV. Nomina propria immutare potest Paterfamilias, neutiquam vero appellativa. Applicatur adducta lex ad scopum presentem. §. XVI. Monstratur ratio differentie tam diverse dispositionis. Nomina propria nihil ad rem conferunt, si de rei corpore consistat, §. XVII. Alia est ratio quoad nomina appellativa. An vocabula ex ipsa rei natura proveniant? §. XIX. Nominum appellativorum mutatio, nec in negotiis onerosis, nec lucrativis procedit. Distinguuntur diversi casus, & monstratur quousque etiam hoc passu aliquid indulgeri possit Paterfamilias. §. XIX. De significato vocabuli: Domus. Transitus ad secundum Caput.

§. I.

Academia nostræ quemadmodum sub crassissimo Papatu ad exemplar Italicarum in Germania introductæ fuerunt: ita quoque mos conferendi gradus Academicos eò modò, quem indoies eruditionis ejus temporis secum ferebat, in iisdem receptus fuit. Juris prudentia scilicet, nam hæc in specie ad scopum nostrum pertinet, absolvatur quondam finibus duorum librorum, juris Justiniani & Canonici; distincta verò & accurata cura juris natu-

naturalis, publici aut Ecclesiastici ignorabatur, tali nempe rerum statu, ubi suppressis proctinus elegantiorum litterarum vestigiis, summa in quibuscunque ferè disciplinis barbaries intolerabilem dominatum exercebat. Ex quo tanquam necessarium consequens profluit, quod quando in Academiis Statuum Catholicorum & olim & hodiè adhuc *juris urriusque* Doctores creantur, eò ipsò nihil aliud indigitetur, quam Doctores hosce *Juris Justiniani & Canonici* cancellis inclusos esse iisdemque circumseptos.

§. II. Quod si verò, ut experientia satis dilucidè comprobatur, ignorantia juris naturalis, publici & Ecclesiastici in Academiis veteribus quondam floruit; quis non à majori ad minus securè inferret, omnem quoque *juris domestici* noticiam ex iisdem penitus relegatam fuisse. Quis enim eò audaciæ progressus esset, qui terminum & juri Justiniano & Canonico incognitum profus & inauditum adhibuisset? Nam & Canones & juris Civilis placita de eo nullam injiciunt mentionem. Accedit, quod apud veteres Glossatores, Juris Justiniani & Canonici potentissimos Monarchas, (vid. Dn. Præses in *Præfat. Compend. Novell.*) nihil quoque de eo reperiat, ultra quòrum sapientiam tamen progredi nefas quondam & piaculum erat. Nihil enim dicere volebant jurisperiti eorum temporum, quod non jam ante dictum fuisset, nilque nisi quòd centum autoritatibus stabilitum cum encomio veterum scriptis suis inferere possent. Quæ cum ita sese habeant, non immeritò quis dubitaret, utrum hæc parte quidquam innovare liceat, vel, ut clarius dicamus: *An detur Jus domesticum?* de quo titulum dissertationis nostræ inscripsimus.

§. III. Hic ante omnia supponendum est, tot statui debere species Juris, quod species Legum inter homines reperiuntur. Quis autem est, qui ignorat actiones humanas partim ab ipso benignissimo Creatore immediatè determinari, partim verò easdem normam suam à Principum arbitrio in qualibet Republica accepisse. Unde nihil obstat, quòd minus

seposità veteri explicatione, ante adducta, phrasin *juris utriusque* de jure *divino & humano* explicemus cum Befoldo in *Differ. de Majest. in gen. sect. 2. c. 1. §. 3.* & in utroque hoc jure hodiè, apud Evangelicos præcipuè, Doctores atque Licentiatos creari adferamus. Quamvis enim Dn. Itterus in *tr. de honor. & grad. Academ. c. 2. §. 15. novum & fortassis nunquam antea auditum exemplum* appelliter, quod Dn. Enno Rudolph Brenneyfen (jam Seren. Principis Frisiæ Orientalis Confiliarius) Dissertationem suam inauguralem *de jure Principis circa Adiaphora* pro Licentia summos IN JURE DIVINO ET HUMANO honores & privilegia Doctoralia ritè capessendi inscripserit; nova tamen, imo & fortassis nunquam antea audita exempla non statim tanquam erroneo fundamento superstructa venditari possunt.

§. IV. Et quamvis subjungat Dn. Itterus, *se satis prægnantes nondum videre causas, cur à recepta hætenus opinione, quâ jus Civile & Canonicum iis verbis solet designari, necessario recedendum sit, præsertim cum hanc eorum significationem non tantum publicus Cæsareorum Diplomatum Stylus confirmet, sed & Brabeutæ in ipsis promotionibus hæud rarò Cæsarei s. Civilis atque Canonici juris appellatione distenduntur, huncque titulum Candidatis suis impertiant;* nobis tamen propterea sitis prægnantes causas recedendi à recepta hætenus opinione adesse videtur, quia Academia, ut antea diximus, quod Evangelicos longè aliam induxerunt faciem, quàm quâ olim apud Pontificios gaudebant. Mutatio autem statûs hæc parte etiam sine dubio mutationem jurum inducet. Ac quæ de Brabeutis in promotionibus Doctoralibus adferrebantur, partim ex superstitione erga antiquitatem amore fiunt, partim verò ubique non observantur. Testis est Caspar Zieglerus, ab ipso Ittero adductus, in *Differ. de orig. & increm. jur. Canon. §. 68.* (quæ præfixa est Ejusdem B. Autoris notis ad Paul. Lancelotti Institutiones Juris Canonici,) quod in Academia Jenensi inter Articulos, qui Licentiatibus proponuntur & ab iisdem cum juramento promit-

mittuntur, sextus ita sese habeat: *quod juxta jus DIVINUM & HUMANUM, leges scriptas, consuetudines & statuta honesta pie, justè, incorruptè de jure respondere, judicare causas, aliaque munera boni Civis obire velit.* Utrum ergò Brabeatæ ibidem, si rectè agere velint, al à juris utriusq; appellatione discretè uti poterunt? Denique quidem, quod addit Dn. Iterus, facile concedimus, esse sanè hæc illa jura, (Romanum & Canonicum) quæ in publicis scholis primum Italiæ, post etiã Germaniæ, jam olim doceri cœperunt, & in foris quoque non minus inferioribus, quàm summis Imperii nostri Tribunalibus insigne hodiernum obtinent robur; sed consequentiam tamen non comprehendimus. Jus Canonicum & Civile adhuc hodiè insigne in foris obtinet robur; ergò sub utriusq; juris titulo alia jura non comprehenduntur. Incidit siquidem nobis in mentem vulgatum illud; quod posito uno propterea alterum non sit excludendum.

§. V. Applicatio ad scopum nostrum jam faciliè fieri potest. Quemadmodum enim, ut hactenus monstravimus, Jus illud utrumque plus sub ambitu suo continet, quàm Romanum & Canonicum: ita quoque altera nostræ distinctionis species, *jus humanum* scilicet, solis Justiniani Legibus & Pontificum canonibus non absolvitur, sed ipsum quoque, de quo in præsentia acturi sumus, *Jus domesticum* sub se comprehendit. Audiamus Hugonem Grotium hæc de re in *tr. de jur. bell. & pac. lib. 1. cap. 1. §. 14.* differentem, hic enim, quantum quidem nobis constat, omnium primus vocem *juris humani* ita explicavit, ut jus domesticum quoque ejusdem subspecies haberi debeat. *Ab humano, inquit, jure incipiemus, quia id pluribus innotuit. Est ergò hoc vel Civile, vel latius patens vel arctius. Civile est, quod à potestate civili proficiscitur. Potestas civilis est, quæ Civitati præest. Est autem civitas cætus perfectus liberorum hominum, juris fruendi & communis utilitatis causa sociatus. Jus arctius patens & ab potestate civili non veniens, quanquam ei subditum, varium est, præcepta patria, dominica, & si qua sunt similia in se continens.* Vides, Grotium *jus civile arctius patens* ad præcepta patria,

patria, dominica, & similia (id est, maritalia,) referre, quod ipsum nihil aliud est, quàm jus nostrum domesticum.

§. VI. Non movet, quod tamen patrifamilias non comperat potestas Legislatoria, & quod quotiescunque hæc deficit, nec legis effectus, id est jus, concipi queat, sed verò potestatem Legislativam esse particulam Majestatis & nemini nisi Principi competere apud omnes Politicâ doctrinâ vel leviter imbutos in confesso est; Respondemus enim, potestatem ferendi leges duplici modò considerari posse, ita ut quis eandem vel *jure suo* habeat, vel *ex concessione superioris* ejusque beneficio illâ fruatur. Prior consideratio non quadrat ad Patremfamilias nostrum, benè tamen posterior, cum eo ipso Princeps, dum societatem domesticam approbavit, & tamen in ejus potestate non est, ut singulas domesticorum ad meram rei familiaris utilitatem spectantes actiones specialibus legibus reterminare possit, hanc curam patrefamilias, tanquam capiti familiæ, expediendam reliquisse censeatur, sine imperio enim, ut est apud Cicéronem *lib. 3. de LL.* non domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum universum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus durare potest, quamvis imperium illud diversi generis esse queat. Et hanc diversitatem innuunt verba Grotii adducta, *jus nostrum non quidem a potestate civili* (immediate scilicet) *venire, ei tamen subditum* (sive subordinatum) esse, quo sensu etiam admitti potest vulgatum illud: *Ein jeder ist König in seinem Hause.*

§. VII. Meretur, ut hanc sententiam nostram incomparabilis quondam Ziegleri, Jcti Wittenbergensis, verbis confirmemus. Ita autem ille *in not. ad Grot. de J. B. & P. l. 1. c. 1. §. 14. ad verba jus arctius patens, istam,* inquit, *juris acceptionem* (Grotianam scilicet) *vix æquo animo ferent Jcti quippe quibus incognita hæcenus videtur. Nihilominus tamen, pergit, quia jus in genere est ordinatio, regula, seu principium a superiori prescriptum, secundum quod actionum bonitas aut malitia, æquitas ac iniquitas aestimatur, non male in Oeconomia qua-*
que

que jus tale versari putavit Autor. Et est nempe illic imperans & parens, ille cum potestate leges condendi, hic cum necessitate obtemperandi; sunt peculiare actiones, que pro statu & conditione Oeconomiae justae aut injustae putabuntur; sunt certi denique limites, quibus unaquaeque familia continetur; quid obstat ergo, concludit, quo minus jus aliquod statuamus economicum? Conf. Idem ad lib. 2. c. 20. §. 7. verb. non est factum a natura. Quamvis ergo alias jus in publicum & privatum intuitu objecti & finis dispesci soleat, v. Per. Illustr. Dn. de Rhez. Instit. jur. publ. lib. 1. tit. 1. §. 1. nihil tamen obstat, quo minus a causa etiam efficiente fundamentum dictae divisionis peti queat, ita ut jus publicum sit, quod ipse Princeps; privatum contra, quod quilibet Paterfamilias constituit, cui distinctioni favet 1. 3. ff. qui testam. fac. poss. aliaque, conf. Illustr. Dn. Cancell. de Jena de Rat. stat. disp. 1. Concl. 3.

§. IIX. Ex illis, quae paulo ante in §. VI. diximus, quod nempe jus domesticum non jure proprio, sed ex superioris concessionem saltem competat, simul jam apparet, nos in praesenti nos considerare jura Patrumfamilias, quatenus hi quondam in statu mere naturali ante conditas civitates segrege vivebant; sed prout facultate statuendi & cogendi pollent, postquam singuli ab hac libertate recesserunt, seque civili imperio subjecerunt. Haec sane observatio admodum est utilis, cum indoles societatum domesticarum intuitu utriusque hujus status nimis quantum a se discreperet. Agnoscit hoc ipse Hornius de Civitate lib. 1. Cap. 2. §. VII. num. 9. seq. (in adherenda Patrumfamilias potestate alias valde excedens, de quo suo loco,) quando ita inquit: *Nostri moribus, dum sub Republica & imperio civili degimus, & maritalis & paterna potestate a Majestate restringitur, que inferiora imperia ad se trahit. Quamvis enim marito & patri imperium concesserit Deus, irrevocabile tamen nunquam fuit.* Et statim, ubi quaestionem tangit: an hoc imperium iterum reduci possit in Rebus publicis? mentem suam hoc modo declarat: *Que num reducenda*

in usum ac consuetudinem sint; huius loci non est disputare, quamvis in negantem, sensum, sive hic, sive alibi questio instituat, inclinandum sit. Postquam enim Maiestas iudicia in Republica ordinavit, quae delicta debitis suppliciis afficiant, & parens adeo ac maritus transgressorem filium, aut peccantem coniugem ad tribunal trahere possit: nec ex re tranquillitatis communis, nec auctoritate Principis futurum videtur, si praeter modicam domesticam animadversionem quidquam Patrifamilias concedatur.

§. IX. Fatemur quidem, non fore a scopo nostro alienum, si jus domesticum, quatenus se in statu naturali exerit, paulo distinctius consideraremus, tunc enim ex collatione oppositorum jus domesticum sub imperio civili spectatum sine dubio majus lumen consequeretur; verum enimvero ita diffusa est haec materia, tamque variae reperiuntur DD. etiam hac parte dissensiones, ut integrum tractatum desideraret plena huius rei tractatio, nedum ut limitibus brevis Dissertationis includi queat. Satis itaque nobis erit, summam rei tetigisse, mentemque nostram juxta principia recentiorum Doctorum moralium brevissimis ita declarasse. *I quoad societatem conjugalem*: Mero jure naturae marito in uxorem non competit imperium, nam praeter obligationem ad corpus marito praebendum aliud vinculum ex pacto matrimoniali non profluit, quia alius non est matrimonii finis, ex quo tamen incholes obligationis iudicari debet. *II quoad societatem parentalem*: Parentibus competit jus dirigendi actiones liberorum cum potestate eos coercendi, quamdiu scilicet liberi in societate hac parentali permanent. Ratio est, quia experientia quotidiana comprobatur, homines nondum adultos aures suas sanae doctrinae & disciplinae sponte vix praebere. At vero Parentibus educatio liberorum ad futuram Reip. utilitatem incumbit; ergo & mediis ad hunc finem obtinendum instructi sint necesse est. Cave tamen hoc coercendi jus cum Hornio ad jus vitae & necis extendas, de quo Pufendorfius alique egerunt.

gerunt. Ceterum mero jure naturæ hoc imperium paternum utrique, id est tam patri, quam matri, eodem modo competit. III *quoad societatem herilem*: Dominus gaudet jure servorum actionibus certam normam præscribendi, quod jus cum facultate coercendi refractarios conjunctum deprehenditur, *modica* tamen, quantum scilicet ad finem societatis obtinendum requiritur. Unde jus vitæ & necis jure naturæ Domino non competit, quamvis servus in bello captus fuerit, eo ipso enim, dum in familiam recipitur ille captivus, omnis antegressa hostilitas remissa esse censetur. Habes hic sententiam nostram B. L. & si uberiores hujus materie tractationem desideras, consule Pufendorff. *de J. N. & G. lib. 6. cap. 1. §. 11. 12. & 13. it. cap. 2. & 3. aliosque.*

§. X. Revertimur ad jus domesticum ejusque faciem, quam in statu hodierno post conditas Respublicas induit. Et quoniam paulo ante in §. VI. hujus capituli jam adstruximus, potestatem Patrisfamilias non esse summam, sed Majestati civili subordinatam; hinc paucis adhuc & distincte quidem investigandum erit, quinam denique sint justii potestatis Domesticæ limites & accurati fines, intra quos eadem sese continere debet, si ad Principis absolutam potestatem refertur. Quæ consideratio duplicem eumque insignem effectum post se trahit, *primo* quidem intuitu ipsius Patrisfamilias, & *deinde* etiam eorum intuitu, qui ejusdem imperio domestico subsunt, v. g. an validus sit actus, jussu Patrisfamilias susceptus? an patrisfamilias legibus suis summæ Majestati detrahat & sic propterea poena sit afficiendus? utrum modus coercionis probè observatus fuerit, nec ne, & per consequens, utrum actio contra patremfamilias competat, nec ne? & quæ sunt ceterum ejusmodi alia.

§. XI. Hæc per indicem notare volumus. Neque enim, ut singula in præsentibus discutiamus, à nobis expectandum erit. Rubrica capituli tractationem de jure domestico *in genere* promissit; atque adeo etiam ne in regulas bonæ methodi impingamus

mus, generalia hinc saltem tractabimus. Ea autem prima nobis erit observatio: *Leges civiles à Principe vel expresse promulgatas, vel ejus tacito consensu introductas & receptas, paterfamilias in domo sua nec in univèrsam abrogare, nec circa easdem in casibus specialibus dispensare potest.* Connexio cum principio ante supposito in oculos incurrit. Paterfamilias siquidem potestatem suam ex concessione Principis possidet, Princeps autem illud ipsi haud concessisse videtur, ut jussa sua irrita reddere valeat, quia hac ratione Majestas Principis manca quasi fieret & mutila. Adsumamus exempla ex jure Romano rem non parùm illustrantia. *Querit Cajus in l. 6. ff. qui testam. fac. poss. utrum filiusfamilias jus condendi testamenti habeat?* & hanc quaestionem negat. Sed quid si pater testamenti factionem ei permittat? adeo, pergit Cajus, *ut quamvis pater ei permittat, nihilò magis tamen jure testari possit.* Similis ferè casus in l. 47. §. 2. ff. de bon. libert. apprehenditur, ubi Patroni filius, Zoilus, liberto suo talem epistolam emiserat: *Ob merita tua, fideique tuam, quam mihi semper exhibuisti concedo tibi liberam testamenti factionem,* quaerebatur, an eò ipsò ab obligatione relinquendæ legitimæ sic liberatus libertus ille? & Paulus quaestionem negativè decidebat. Nam testamenti factio, licet ad singulorum utilitatem pertineat, ita tamen à jure publico seu communi & Legibus publicis dependet, ut in privatorum potestate non sit, sunt verba Illustr. Dn. Canc. de Jens. *l. rat. stat. Diff. I. Concl. 3. lit. C. in. not.* postquam scilicet Leges præter simplicem voluntatis declarationem certas solemnitates ad formam testamentorum requisiverunt. Quid ergò, si Paterfamilias constitutus, omnem feminam in ædibus suis fidejubenstem, nec non quemcumque filiumfam. in iisdem pecuniam mutuo accipientem validè obligatum esse debere? quid, si donationem 500. solidos excedentem etiam sine insinuatione legitimam pronunciet? quid, si non plures quam quatuor testes in testamenti requirat? Hinc sanò omni effectu desinita erit præten-

sa ipsius leges ferendi potestas, in concursu enim potestatis summæ & subordinatæ, hæc illi sine dubio cedere cogitur.

§. XII. A Legibus humanis nunc porro ad Leges divinas validè inferimus. Id est, si *Patrifamilias circa leges humanas aliquid mutare & innovare non est permixsum, multò minus illud intuitu Legum divinarum, sive ex ratione eadem hauriantur, sive ex revelatione, concessum erit.* Consentunt in eo, nò fallimur, omnes J.Cri, ipsius Principis in legibus ferendis potestatem eatenus restrictam esse & limitatam, ut nihil statuere queat, quod divinæ voluntatis normæ aliquò modò refragatur. Neminem autem plus juris in alterum transferre posse, quàm ipse habuit, tratatium est & sanæ rationi congruum. Quodsi ergò leges civiles cum legibus divinis pugnant *irrationabiles* vocantur, & rectè quidem; quanto magis hoc prædicatum ad Leges domesticas quadrabit, quoties hæc supra ipsum divinum Legislatorem caput suum extollere nituntur. P. namus itaque, Patremfamilias sancivisse, quod in ædibus ipsius stupra, adulteria, homicidia, & id genus delicta alia impunita esse debeant: quod pacta & contractus licitè violari possint: quod delinquentibus in ædibus illis liber accessus & asyllum patere debeat, &c. tunc certe in omnibus hisce & similibus casibus irrationabilitas illa, quam paulò ante innuimus statim sese exferet.

§. XIII. Adhuc ulterius pes est promovendus. Observamus enim porro: *Patrifamilias non competere potestatem mutandi ea, que ex communi totius populi consensu dependent, in quorum classem præ aliis vocabulorum impositionem referimus.* Cum enim dicente Hugone Grotio de *J.B. & P. in prolegom.* §. 7. sermo peculiare societatis sit instrumentum, quo inter animantes solus utitur homo; exinde pronò profluit alveo, solum patremfamilias, quia membrum est societatis civilis, ex arbitrio suo hic nihil mutare posse, nisi idem a reliquis societatis membris pariter adprobetur. Quod enim omnes tangit, ab omnibus debet adprobari. Atqui vocabulorum imposi-

tionem semper comitatur tacita quædam aut expressa conventio & pactum, cujus vi necessum est, ad hanc & non aliam rem norandam eadem adhiberi. Conventio autem hæc ab omnibus initur, qui eodem idiomate uti consueverunt; ergo & ab illis omnibus mutatio iterum suscipienda.

§. XIV. Pertinet huc elegans l. 7. §. 1. & 2. ff. de supell. legat. quæ digna est, ut propriis Celsi verbis adponatur. *Tubero, inquit, hoc modo demonstrare supellectilem tenet, instrumentum quoddam patrisfamilia rerum ad quotidianum usum paratarum, quod in aliam speciem non caderet, ut v. g. penum, argentum, vestem, ornamenta, instrumenta agri, aut domus; Nec mirum est, moribus civitatis & usu rerum appellationem ejus mutatam esse: nam fictili, aut lignea aut vitrea, aut ærea denique supellectili utebantur: nunc ex ebore, atque testudine & argento, jam ex auro etiam atque gemmis supellectili utuntur, quare speciem potius rerum, quam materiam intueri oportet, supellectilis potius, an argenti, an vestis sint. Servius fatetur, sententiam ejus, qui legaverit, aspici oportere, in quam rationem ea solitus sit referre: verum si ea, de quibus non ambigeretur, quin in alieno genere essent, (ut puta escarium argentum, aut penulas & rogas) supellectili quis adscribere solitus sit, non idcirco existimari oportere supellectili legata ea quoque contineri: non enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu nomina exaudiri debere. In reliquis verbis d. l. sententia dissentientis Tuberonis cum responsione Celsi adducitur, quæ omnia hic inferere haud necessarium esse videtur.*

§. XV. Illa autem, quæ in §. præc. inferimus, eapropter adducenda fuerunt, ut eo melius de quæstione: *an & quare nus Patrisfamilias potestas immutandi vocabula competat?* iudicium ferri possit. Age, subnectamus alium casum ex l. 4. ff. de Legat. r. cujus occasione cardo rei aliquanto clarius patefcet. *Si quis, inquit Ulpianus, in fundi vocabulo erravit & Cornelianum pro Semproniano nominavit, debetur Sempronianus. Sed si in corpore erravit, non debetur. Quod si quis cum vellet vestem legare, supellectilem adscripsit, dum putat supellectilem*

leſilis appellatione veſtem contineri: Pomponius ſcripſit, veſtem non deberi: quemadmodum ſi quis putet, auri appellatione electrum vel aurichalcum contineri: vel (quod eſt ſtultius) veſtis appellatione etiam argentum contineri. Rerum enim, concludit, vocabula immutabilia ſunt: hominum mutabilia. Vides, Ulpianum diſtinguere inter nomina propria & appellativa & quod in illis error teſtantis non noccat, bene autem in his, eundem adſtruere.

§. XVI. Quid autem, inſtas, adductus caſus ad præſentem materiam confert, ubi non de errore, ſed de poteſtate patrisfamilias circa vocabulorum mutationem ſolliciti ſumus; Reſpondeo, verba quidem hujus caſus huc proprie non pertinere, ex ratione tamen Ulpiani, quam in verbis ſinalibus: *rerum enim vocabula immutabilia ſunt: hominum mutabilia*, ſubjungit, noſtram quoque quæſtionem non incommode deſiniri poſſe. Ponamus ergo, Patremfamilias non per errorem, ſed ſcientem volentem fundum Cornelianum pro Semproniano nominari eundemque in alterum vel per donationem inter vivos, vel per venditionem, permutationem, vel alio etiam modo tranſtulſiſſe; validum erit negotium, modo ita deſcripſerit fundum tranſferens, ut liquido conſtet inter contrahentes, de quonam fundo actum fuerit. Alteri enim contractum propter mutationem nominis reſcindi volenti exceptio: *Tua non intereſt*, objiceretur, quia eundem uſum præſtat fundus, ſive Cornelianus, ſive Sempronianus appelletur. E contrario autem, ſi, ut in *cit. l.* dicebatur, Paterfamilias vel inter vivos, vel mortis cauſa argentum ſuum vel aurum alteri leget, aut donet, ſub eo autem e. g. ſtannum intelligat; nulla erit & invalida diſpoſitio, quamvis legatarius liquido probare poſſit, ita fuiſſe in more poſitum Patrisfamilias, ut ſtannea vaſa oſtentationis gratia, argentea ſalutaverit & ſic v. g. ſamulum pocula, cochlearia & orbis argenteos adportare jufferit, cum tamen ne unciam quidem argenti in bonis haberet.

§. XVII. Cupis forſan rationem tam diverſæ diſpoſitionis? dabimus illam. Nomina propria ex mero cujuſvis privati

vati arbitrio & impositione dependent, nec ad denotandam rei essentiam quidquam contribuunt, adeoque non læditur alter, licet verum rei nomen vel ignoret plane, vel falsum nomen erronee concipiat, modo de re ipsa constet, quod semper supponimus. Sic, ut exemplum prius adlatum iterum repetamus, perinde esse poterit donatario & legatario in lucrativis: emtori item & permutanti in causis onerosis, utrum fundus, cujus intuitu contrahitur, Cornelianus appellatur, an Sempsonianus, propter diversitatem enim nominis nec major fertilitas speranda, nec sterilitas metuenda erit. Ita, si hospitium alicui vendam, quod vocatur zum gülden Ding/ emtor autem sibi erronee persuaserit, quod signum der Sonne extrinsecus præfixum habeat; contractus tamen icidem firmus manet, quoniam nomen hic iterum nihil ad rem confert.

§. XIII. Alia ratio est nominum appellativorum. Quamvis enim nos non sumus in ea persuasione, ac si vis determinate hoc vel illud significandi vocabulis a natura, aut intrinseca quapiam necessitate insit, quo pertinent ea, quæ ex Varrone adducit Sospiter Charisius *inslit. Grammat. lib. i.* apud Pufendorff, *de J. N. & G. lib. 4. cap. i. §. 4. Latinus sermo*, inquit, *constat natura, analogia, consuetudine, auctoritate. Natura verborum nominumque immutabilis est, nec quidquam aut minus tradidit nobis, quam quod accepit. Nam si quis dicat scriambo, pro eo, quod est scribo, non analogie virtute, sed nature ipsius constitutione convincitur*; postquam tamen vocabula per tacitam conventionem rebus arbitrarie semel imposita fuerunt, talis necessitas exinde orta est, ut hic cuilibet pro lubitu variare amplius non liceat. Neque enim hic, ut antea concessimus, sufficit, si de corpore rei certitudo adsit, sed simul etiam de materie qualitate constet necessum est. Hæc autem ipsa materie qualitas ex nomine appellativo cognoscitur. Unde hic non perinde est, si ve res aliqua aurea, si ve argentea, si ve stannea, si ve aliter appelletur, sed ex diversa hac appellatione diversissima etiam rei æstimatio in contractibus onerosis profluit, at verò ex

mu-

mutatione nominis alterius, cum quo contrahimus, læsio non profuit.

§. XIX. Sed annon ergo in contractibus lucrativis potestas immutandi rerum vocabula Patrifamilias concessa erit? ita videtur, quia tunc læsio deficit alterius, ad quam paulo ante provocabamus sub finem §. *preced.* sed & hic in contrariam sententiam inclinatur *cit. l. 4. ff. de legat. 1.* quippe quæ de legato, tanquam titulo lucrativo concepta deprehenditur. Ut ergo summam dicamus, quod res est, ita distinguendum esse existimamus: Paterfamilias aut refertur ad domesticos, quatenus & quamdiu sunt ejus domestici: aut refertur ad alios extra familiam ipsius constitutos, quo etiam refero ipsos domesticos, quoties Paterfamilias cum iisdem contractum aliquem celebrat. Priori casu nullum dubium est, quin Patrifamilias potestas mutandi vocabula etiam appellativa omni jure competat, v. g. quando domesticis suis injungit, ut vasa stannea argentea vocent: ut canes equorum nomine veniant; ut cupro auri prædicatum tribuant, &c. tunc ad hoc sunt obligati, quamdiu nemo exinde læditur, quia nihil contra conscientiam & proximi salutem admittunt, unde prohibitionis fundamentum desumi possit. Vanæ tantum & stultæ Patrifamilias gloriæ atque ambitioni inserviunt, quem toties finito locationis tempore derelinquere iterum possunt, quoties ejusmodi stultitiam amplius perferre nequeunt. Posteriori autem casu res aliter sese habet. Vix enim dantur contractus, vix inveniuntur testamenta, ubi sine officii Judicis exploratione scopus speratus obtineri possit. At verò eoque non extenditur Patrifamilias potestas, ut Judicem obligare possit, quo juxta normam verborum, quam ipse in familia sua posuerat, in causis controversis sententiam proferat. Judex enim a Principe dependet & Patrefamilias est superior; ergo placita Principis quidem sequitur, non autem privati alicujus.

§. XX. Explicavimus hæcenus ex merito, ut speramus, quid sit jus illud, de quo in præfenti agendum & quousque limites

C

mices ejus se extendant; illud adhuc in generali hac tractatione restare videtur, ut etiam inquiramus, quid per vocem: *Domus*, in rubro Dissertationis positam, intelligatur. Possemus hic latissime excurrere, removentes, quod non indigentem ipsam ædium structuram, nec Collegium aliquod, nec etiam societati domesticæ ad finem, & quæ sunt hujus farinae alia, quæ selectari solent, quibus materia scribendi non suppetit, & qui nihilominus nefas esse ducunt, si Disputatio multas plagulas non confumat; nobis vero ut ejusmodi desperata remedia adhibeamus, resque futiles Lectoribus obrudamus, inconueniens admodum esse videtur. Ergo cum quilibet ex scopo totius Dissertationis facile advertat, Domum nobis denotare complexum trium societatum, conjugalis, parentalis & herilis, ac præterea doctrinæ generales in libellis Politicis, ut salutantur, passim explicari soleant, hinc omissis omnibus ambagibus ad specialia nos accingamus, jura domestica pro diversitate dictarum trium societatum sigillatim perlustraturi. Sit ergo

CAPUT II.

De Jure domestico Patrisfamilias
in societate conjugali considerati.

CONTENTA HJUS CAPITIS.

Connexio cum capite præcedente. Methodus dicendorum
 § I. Maritus dirigendi actiones Uxoris competere probatur, § II. Idque eatenus, ut eandem ad operas in commune conferendas adstringere possit. An inter operas Uxoris ejusque officium sit differentia? § III. Operæ vel officiales sunt, vel artificiales. Sententia eorum, qui uxorem ad solas officiales obligatam esse existimant, § IV. Assumitur sententia contraria statuentium, quod ad artificiales quoque teneatur cum distinctione tamen § V. Omnia ab Uxore durante matrimonio acqui-

acquisita ex rebus mariti quesita esse atq; adeo adeundem pertinere censentur, §. VI. Uxor pro operis marito prestitis mercedem aliquam pretendere non potest, §. VII. Non extendendum autem est illud jus acquirendi ad eum casum, si quando soluto matrimonio vidua in bonis mariti jure retentionis manet atque ex bonis heredum communibus alimenta capit, §. II. X. Ad potestatem maritalem jus statuendi de domicilio pertinet, quod consuetum Uxor sequi necesse habet, §. IX. Quid vero, si maritus post contractum matrimonium vitam vagam relicto priori domicilio elegerit? Defenditur, quod Uxor illum adhuc sequi teneatur, §. X. Idem obtinet, quamvis maritus ob delicta relegatus, vel bannitus fuerit. Sequela tamen in uxoris persona pœne indolem non fornicitur. Speciale quid de jure Lubecensi quo ad maritum oberatum & propterea profugum, §. XI. De questione: an uxor maritum sequi teneatur, qui jamdum initio matrimonii tempore vagabundus erat §. XII. Pactum, vi cujus maritus se certo loco cum uxore moraturum promisit, non est contra bonos mores, sed validum. Clausulam tamen; Rebus sic stantibus, tacite comprehendit, §. XIII. Imperio maritali se plane abdicare illudque in uxorem transferre non potest maritus, §. XIV. An uxor propterea, quia Imperio maritali subiecta, personis alieni juris accensenda? quod negatur contra Siruvium §. XV. Potestas in sensu politico accepta non est confundenda cum potestate in sensu juris Romani. Respondetur ad textus a Siruvio pro stabilienda opinione sua adductos, §. XVI. & XVII. De potestate coercendi uxorem, & qualis illa apud veteres Romanos, Gallos & Germanos fuerit §. XVIII. Hodie moderata saltem castigatio ex justa causa marito est permessa, §. XIX. Ita tamen, ne nimis ad eandem properet maritus, §. XX. Uxor marito leviter castiganti resistere nequit. Quod si hoc faciat, & maritus ira commotus eam interficiat, à pœna ordinaria excusatur. Contra autem Uxor marito resistens eandemq; occidens pœna ordinaria afficitur, §. XXI. Maritus limites moderate, castigationis excedens pœnam incurrit. (Femina Russica plagas tanquam signum amoris à marito desiderans.)

tunc potest separatio quoad thorum & mensam, §. XXII. Pun-
tur etiam talis maritus criminaliter, pro diverso gradu ad-
missi delicti, §. XXIII. Marito adulterum in ipso actu depre-
hensum occidere licet, Uxorem adulteram non item, quod ta-
men apud Persas permissum erat. Quod si in fervore eam in-
terficiat, lucrum dotis amittit, §. XXIV. Num marito ob non
solutam dotem uxorem domo expellere eique alimenta denegare concessum? §. XXV.

§. I.

Supposito nunc ex *Cap. præc.* jus domesticum Legibus divinis & cujuscunque Principis subordinatum esse debere, instituti nostri ratio postulat, ut porro, quid per Leges apud nos receptas Patrifamilias indultum fuerit, distinctè recenseamus, & quidem pro diversitate horum duorum respectuum: quatenus potestas ferendi leges, & deinde etiam coercendi facultas eidem adscribi mereatur. Initium autem facimus à societate conjugali, hæc quidem ratione permoti, quia matrimonium humani generis seminarium, vel juxta Platonem *lib. 4. de LL.* principium generationis omnibus civitatibus dici jure mereatur, atque adeo etiam secundum naturam ante omnia Legibus exornari debet, quò factò deinde ad reliquas societates justò ordine proceditur.

§. II. Competere autem Marito potestatem dirigendi actiones Uxoris, extra dubium est, adstruentibus hoc præter leges civiles non paucis S. Scripturæ locis, quæ Maritum caput uxoris ejusdemque Dominum esse prædicant & Saram præcipuè à subjectione & obedientia Abrahamo suo exhibita commendant, conf. *Ephes. V. v. 22. Col. III. v. 18. 1. Petr. III. à vers. 1. ad 6.* capiti verò directio in reliqua membra communiter tribuitur & obedientia sine conformatione actionum cum voluntate aliena concipi nequit, quod ipsi quoque in capite præcedenti jam circa quæstionem de natura & indole juris domesticæ in genere fufius est demonstratum. Pertinet hæc *l. 14. §. 1. ff. solut. matrim. quemad. dos petat*, ubi Ulpianus quæstionem: *An Maritus beneficio competentia in gratiam uxoris*

uxoris

uxoris renunciare passu? negativè decidit & ejusmodi pactum contra bonos mores esse affirmat, subjectâ hâc ratione, quoniam contra receptam reverentiam, quæ maritis exhibenda est, illud esse apparet. Alios textus conquirere operæ pretium hauderit.

§. III. In quibus autem limitibus hæc mariti potestas sese continere debeat, & quasnam uxoris actiones potissimum respiciat, in Legibus adeo distinctè decifum nonprehenditur. Interim tamen hac de re ex indole & scopo societatis domesticæ facile iudicium ferri poterit. Statim enim in prima uxoris creatione *Genes. II. v. 18. & 20.* Deus declaravit, quod eadem adiutorium marito suo præstare debeat, & in Legibus Romanis passim *socia rei humane atque divine domus suscepta* appellari consuevit, *v. l. 4. C. de crim. expil. hered.* Dionys. Gothofr. *in recens. LL. XII. Tab. lib. 2. tit. 17. §. 3.* Socii vero ad quid ex natura inite societatis obstringantur, ex vulgatis ita notum est, ut longa demonstratione non indigeat. Uno verbo; ad operas in commune conferendas sunt obligati. Sicut Patronus, inquit Hermogenianus in *l. 48. ff. de oper. libert.* ita etiam Patroni filius, & nepos & pronepos, qui libertæ nuptiis consensit, operarum exactionem amittit; *nam hæc, cujus matrimonio consensit, in officio mariti esse debet.* Quamvis vero Gothofredus *ad h. l.* magnum acumen in vocabulo *operarum & officii* quarat, dum dicit: *ut hinc constet, operas & officium distingui: opera Patrono, officium marito debetur;* nihil tamen obstare videtur, quo minus cum communi DD. Schola uxorem quoque ad operas marito præstandas obligatam esse dicamus, cum ex officio operarum præstatio profluat. Et huc collimant, quando inter conjugii fines etiam *mutuum adiutorium* vulgo recensere solent.

§. IV. Ad operas igitur Marito exhibendas obligata est uxor, quatenus scilicet illæ ad utilitatem rei familiaris promovendam aliquid conferre possunt. Cum autem duplicis generis sint operæ, *officiales* quædam, veluti lectum sternere, co-

quere, lavare, &c. alia *artificiales*, v. g. texere, mercatura & exercitia manualia quæcunque, a DD. ulterius quæri solet: an ad omnes hæc eodem modo sit obligata uxor? Communis est responsio, uxorem solummodo ad officiales teneri, non autem artificiales, & propterea quod inde partum, mariti lucro non cedere, sed uxoris remanere, v. Tiraquell. *de LL. connubial. lib. 1. num. 26.* Coler. *de Process. execut. p. 1. cap. 2. num. 196.* & 229. Marqv. Freherus *lib. 2. Parerg. cap. 14.* Joseph. Ludovic. *Decis. Perusin. 28. num. 10.* Unde jure Saxo-nico cautum, ut marito defuncto uxori lntea præcipua sint & cedant, quæ textuit aut texti fecit, Coierus *loc. prox. cit. num. 228.* Hartm. Pistoris, *lib. 1. quest. 32. per tot.* Mevius *ad jus Lubec. lib. 1. Tit. 5. Art. 4. num. 55. & 56.* Conf. etiam quoad citatam distinctionem Menoch. *Consil. 1. num. 16.* Struv. *S. J. C. Ex. 29. ib. pen.* Brunnemann *ad l. 31. ff. de donat. int. vir. & uxor. num. 2.*

§. V. Non desunt tamen, qui ad hanc distinctionem insuper habentes; uxorem & ad officiales & ad artificiales operas marito exhibendas eatenus obligatam esse pronunciant, ut quicquid his posterioribus etiam acquirit, marito lucro cedat, Petr. Peckius *de testam. conjug. lib. 2. c. 9. num. 1.* aliique apud Mevium. *tract. prox. cit. l. 2. Tit. 2. Art. 12. n. 134.* provocantes præcipue ad *l. 31. pr. ff. de donat. int. vir. & uxor.* ubi dicitur, quod quamvis vestimentum uxoris cura confectum fuerit, hoc tamen ad maritum pertineat, neque impedire, quod in ea re uxor tanquam lanipendia fuerit & viri negotium procuraret. Placet nobis hæc sententia, quam etiam Mevius *d. l.* ample-xus est, paulo tamen dixinctius, quam ab eo quidem factum est, mentem nostram explicare nitentur. Ita autem procedemus: Aut prætendit maritus, ut uxor eidem manus auxilia- trices præbeat in eo vitæ genere, quod sciente uxore jam ante contractum matrimonium susceperat: aut tales operas arti- ficiales ab uxore exigit, quæ cum ipsius vitæ genere nullam connexionem habent, v. g. ut in ejus utilitatem mercuturam exerceat, agros conducatur eosque colat, &c. Priori casu obli- gatur

gatur uxor, ut invita quoque marito adjuterium præstet, cum vitæ genus mariti, quod semel adprobavit, improbare amplius non valeat: posteriori autem casu aliud dicendum videtur, cum in tales operas non prævisas, nec alias præstari solitas, uxor haud consensisse præsumatur, & viro in uxorem non competat jus aliquod servitii, vel exigendarum operarum insolitarum. Alexand. vol. 4. Conf. 133. num. 3. Carpz. P. 2. Conf. 27. Def. 15. n. 5. Nihilominus tamen, si uxor ex desiderio viri etiam hujus generis operas sponte in se suscepit, inde quæsitæ ad caput familiæ sine dubio pertinebunt & tunc quoque uxor marito operabitur, Covarruv. tract. de matrim. part. 2. cap. 7. n. 5. Ubaldus de duob. fratrib. qu. 4. num. 17. & huc collimant, quæ habet Mevius loc. ant. cit. num. 135. & 136.

§. VI. Suppositis hæc, nunc facile quoque responderi poterit ad quætionem? *Cuinam proprietas earum rerum competat, quas durante matrimonio operis suis & industria acquisivit Uxor?* Nempe, hoc non negamus quidem, sæpius evenire solere, ut uxor bona quædam propriæ administrationi reservet, separatamque in suam utilitatem exerceat negotiationem, emendo-vendendo, locando-conducendo, & quæ sunt similia; interim tamen quamdiu non probatum est, Uxorem ejusmodi bona recepticia habuisse, natura sane & indoles societatis conjugalis præsumtionem producit, quod ad promovendam communem rei familiaris utilitatem Uxor operas suas impendere voluerit. Est hæc illa ipsa, quam communiter adferre solent DD. juris præsumtio, qua omnia ab Uxore acquisita ex rebus mariti quæsitæ, ideoque ad eundem pertinere censentur, l. 51. ff. de Donat. int. vir. & uxor. l. 6. C. eod. Alciat. l. 3. præsumt. 26. Zalius l. 1. conf. 5. n. 21. Mascard. de probat. conclus. 214. num. 1. Mevius loc. cit. num. 138. Gothofred. ad d. l. 6. C. de don. int. vir. & Uxor. quam non solum ex jure Lubecensi, sed & præjudiciis juxta jus commune conceptis idem illustrat Mev. num. 123. seqq. ibi: *Daß die in Actis angezogene Erbtheilung nicht nach einem besondern Stadtgebrauch / als welcher*

che nicht erwiesen / sondern nach Verordnung des Lübischen
Rechtens zu machen sey / also und dergestalt / daß beimeldeter
N. der Klägerin / als ihrer verstorbenen Schwester / Cathari-
nen / nächsten Bluts: Erbin / mehr nicht als den halben Theil
Guths / welches Er mit ihr bekommen / zu restituiren und wieder
heraus zu geben schuldig / aber des übrigen halben / so in stehender
Ehe erworben und gewonnen / von angestellter Klage zu ab-
solviren und zu erledigen sey.

§. VII. Patet porro, quid ad aliam quaestionem respon-
deri debeat: *an scilicet Uxor pro operis Marito praestitis mer-
cedem aliquam pretendere jure possit?* Novimus nos ipsi
tales casus, ubi vidua ad aucupandam portionem bono-
rum defuncti operas marito praestitas, etiam leviufculus &
ad exercitium artis, quam callebat, directò tendentes, lon-
ga serie recensere, simulque ab heredibus promeritam, ut
persuasa erat, mercedem exigebat. Sed vana merito repu-
tatur ejusmodi praetensio. Si enim, ut speramus, ante de-
monstratum est, leges non solum humanas, sed ipsas et-
iam divinas, uxorem ad mutuam adjutorium marito praes-
tandum obligare; maritus certè non habebit opus, ut o-
peras ab Uxore in usum rei domesticae collatas onerosa
mercede redimat, quippe quae illis tantum personis per-
folvi solet, quas nulla lege nobis devinctas habemus, sed
quae manus auxiliatrices ad certum saltem tempus & ad cer-
tum usum vi inite specialis conventionis nobis porrigunt;
conf. ante cit. l. 48. ff. de oper. libert. ibi: *nam haec in officio
mariti esse debet.*

§. IIX. Procedunt haec omnia, ut vides, durante socie-
tate conjugali & exinde profluente obligatione: ea enim ces-
sante post mortem mariti, vidua quaecunque ex operis suis
acquirat, sibi acquirat. Equidem deprehenduntur nonnulli,
existimantes, quod vidua etiam, quae pro assecuratione dotis
suae bonis mariti ineumbit & ex bonis communibus heredum
alimenta capit, in horum commodum omni opere, filandò,
nendò, suadò, texendò, laborare teneatur, Paul. de Castro

ad l. 7. num. 10 ff. solut. matrim. Baldus in l. 1. num. 6. & 7. C. de Legat. verum enim verò unde fundamentum hujus adfer-
tionis desumptum fuerit, nos hactenus assequi non potuimus.
Certè jus retentionis infavorem viduæ introductum, in ejus
odium contra intentionem Legislatoris detorqueri non de-
bet, l. 25. ff. de LL. habentque heredes, quod sibi & culpæ suæ
adscribant, dum circa restitutionem dotis longas moras ne-
ctunt. Vidua autem indultum à lege beneficium titulo one-
roso noviter quasi acquirere non tenetur. Et huc pertinet
Responsum Scabinorum Lipsiensium apud Carpzovium P. 2.
C. 25. Def. 15. num. ult. Dasjenige aber so sie mit nehen / spin-
nen und dergleichen Arbeit binnen währrender Zeit (id est du-
rante jure retentionis) gefertigt und zubereitet / verbleibet
ihr der Witben / eigenthümlich billich / und sie mag solches in
die Erbschafft zu conferiren nicht angehalten werden /
D. N. W.

§. IX. Ad potestatem maritalem porro jus statuendi de
domicii io referimus. Cum enim in maritum cura sustentan-
di uxorem totamque familiam unice redundet; sine dubio
etiam ipsius directioni relinquendum erit, ut talem locum eli-
gat, quem scopo suo feliciter obrinendo magis convenientem
existimat, v. l. 65. ff. de judic. l. ult. C. de incol. l. un. C. Mulier
quo in loc. lib. o. unde uxorem statim ab initio sponsaliorum
per parentes in domum viri destinatam esse dicunt, Gail. l. 2.
obs. 80. num. 10. Schneidew. ad tit. j. de Nupt. part. 4. num.
47. Mylius Disp. de jure vagabund. Cap. 2. num. 16. & uxor
renitens a Judice compelli potest, ut maritum tanquam cap-
tur sequatur, quo in casu ad implorationem officii judicis,
deficiente scilicet speciali & nominata actione, à marito re-
currendum erit, Illustr. Dn. Stryk. de investig. act. sect. I.
Membr. 2. §. 26. Imò, si nullis mediis ad maritum sequendum
adigi possit, nihil dubitamus, quin marito ex capite malitiose
defectionis actio contra eandem & simul facultas divortium
urgendi comperit.

§. X. Sed quid si Maritus post contractum matrimonium
vitam

D

vitam vagam relicto priori domicilio elegerit, queritur: an hoc quoque casu uxor ad illum sequendum sit obligata? Negativam amplectuntur nonnulli, adserentes, uxorem in suo loco persistere posse, quamdiu in ea conditione manet maritus, ex ratione, quod uxor tempore contracti matrimonii ejusmodi quid de marito suo non praesumerit & propterea etiam consensus ejusdem ad non cogitata extendi nequeat, v. Mylius *l. cap. 2. num. 12.* Verum enim vero nobis sententia contraria in doli societatis matrimonialis magis conveniens esse videtur. Conjugium etenim indissolubile vinculum & consortium utriusque fortunæ involvere, apud omnes in confesso est, unde licet ponamus, uxorem sub tempore initi matrimonii de hoc casu in specie non cogitasse, quod maritus vitam vagam aliquando sit electurus, generaliter tamen ea scivit, quamplurima accidere solere conjugibus, de quibus antea nunquam cogitatum fuit, & sic quoque in quemcunque eventum generaliter sese marito obligavit. Equidem nobis constat, in ceteris contractibus, sive de rei alicujus translatione, sive de facti praestatione agatur, ea communiter excipi solere, de quibus contrahentes ab initio in specie non cogitasse probabile est; sed hic quidem ab illis contractibus ad conjugium consequentiam non procedere existimamus. Possunt siquidem illi contractus per consensum contrahentium prohibitu determinari; at matrimonium non item, quantum scilicet ad ejus essentialia ab ipso Creatore determinata attinet, quo individuum vitae consuetudinem praecipue referimus. Et quid, si Maritus iacturam honoris, valetudinis, aut bonorum patiatur, annon & hi casus inter non cogitata referendi erunt? sed tamen propterea maritum deserere uxori non permittitur. Maneamus ergo in regula: Quotiescunque Maritus nihil contra fidem uxori datam committit, toties uxori eundem deserere non licet. Subsumtio facile patet.

§. XI. Suffragatur sententiæ nostræ, quod non pauci Theologi & Juri uxorem & eo casu ad maritum sequendum obstrin-

obstringant, licet hic ob delicta relegatus vel bannitus fuerit, Luther. *in lib. de caus. matrim. part. 2. & ad Genes. c. 4. Surdus de aliment. tit. 7. quest. 26. num. 7.* & alii plurimi apud Mevium *ad jus Lubec. lib. 1. Tit. 5. Art. 10. num. 61.* quia nempe nec hisce casibus jure canonico & moribus matrimonium resolvitur, ita tamen ut hæc sequela in persona uxoris pœnæ indolem non induat, sed hæc pro lubitu referti & de bonis suis disponere possit, Carpzov. *Pr. Crim. quest. 130. n. 147.* Mevius *loc. cit. num. 62.* conf. Farinac. *P. 5. Op. Criminal. qu. 113. num. 283. & 297.* ubi addit, hæc, quæ ante adduximus, *in tantum procedere, ut uxor teneatur alere maritum bannitum de fructibus sue dotis, aut de bonis paraphernalibus.* At vero, quis diceret, uxorem tempore celebratarum nuptiarum de eo casu cogitasse, quod maritus futuro tempore in bannum sit declarandus, vel relegandus? Vides ergo, quod licet maritus in rempublicam deliquerit, jura societatis conjugalis tamen illibata maneant, quippe quæ à juribus Reipublicæ plane sunt diversa, conf. Exc. Dn. Thomastius *in Dissp. Lipsens. in animadvers. in Dissp. Dn. Myltii de jure vagabund. c. 2. num. 13. P. 152* illud tamen tanquam speciale quid ex jure Lubecensi *lib. 1. Tit. 5. Art. 10.* adhuc notandum, quod juxta illud uxor maritum ob æs alienum fugitivum non aliter sequi teneatur, nisi hic eidem ejusve cognatis de tote satisderit, ibi: *Dann / auch / wenn er um Schuld willen arrestiret oder sonst vorflüchtig würde, und er seine Frau gern mit Recht mit sich nehmen wolte auff diese Fälle soll er der Frauen und den Freunden den Brautshatz zu verbürgen und sie ihme zu solgen schuldig seyn.*

§. XII. Quod si maritus tempore initi conjugii jam fuerit vagabundus, circa quæstionem ante adductam: *num uxor eundem sequi obligetur?* distinguunt, an uxor hanc mariti conditionem sciverit, annon. Priori casu decisio affirmativa facile patet, cum sero quis accuset mores, quos ducendo semel probavit, & volenti ac scienti nulla inferatur injuria, *v. l. 13. §. 1. ff. ad L. Jul. de Adult.* posteriori autem uxorem ab obligatione

sequendi maritum eximunt, v. Mylius *cit. Disp. de jur. vagab. c. 2. num. 21.* quæ decisiō quidem cum vulgari doctrina non connectitur, ut recte *ad d. l. animadvertit* Dn. Thomasius, quando scilicet statuunt, errorem circa accidentalia, etiam dolo elicitum, non reddere irritum matrimonium; interim tamen cum genuinis jurisprudentiæ principiis omnino convenit, juxta quæ omnis dolus ab altera parte adhibitus nullitatem matrimonii in volvit, quo inclinat etiam Cypræus apud Carpzovium *jurispr. Conssst. l. 2. Def. 56. num. 10.* adstruens, quod error qualitatis, si dolus manifestus accesserit, matrimonium irritum reddat.

§. XIII. Quæstiones alias hic pertractari solitas brevitatis causa præterimus, videri de illis possunt DD. passim, in specie Mylius *loc. cit. num. 13. & 14. ibique Dn. Thomasius in animadvertens*. De sequentibus vero, ut nonnulla adjiciamus, instituti ratio postulat. Quæritur: *an pactum tempore initi matrimonii forte celebratum, vi cujus maritus se certo loco cum uxore moraturum promissit, validum sit?* Negativam amplectuntur non pauci, ex ratione, quod hoc pactum contra bonos mores impingat & cum reverentia maritali pugnet atque adeo uxorem ab obligatione neutiquam eximere possit, Beuff. *de matrim. c. 32.* Covarruv. *de sponsal. p. 2. c. 7. num. 5. seq.* Tiraquell. *de LL. connub. concl. 1. num. 28. & 39.* quos sequitur Mevius *ad jus Lub. l. 1. tit. 5. art. 10. n. 66.* quæ quidem rationes in thesi recte sese habent, quomodo autem in hypothese applicari queant, nobis hætenus perspicere nondum licuit. An enim contra bonos mores est, in uno eodemque loco domicilium suum continuare? explicare ante omnia debuissent illius sententiæ Patroni, quid per bonos mores intelligerent. Neque comprehendimus, qua ratione per ejusmodi pactum reverentiæ marito debitæ aliquid decedat, quasi illa reverentia non æque in uno ac in diversis domicilii locis exhiberi queat! Libertati transferendi domicilium derogatur, non tamen reverentiæ, quæ duo in hac quæstione probe sunt
sepa-

separanda, Nescimus vero, Deum unquam præcepisse, quod mutatio domicilii à marito necessario fieri debeat. Validum ergò existimamus ejusmodi pactum, autoritatibus etiam, si eas desideras, non destituti, vid. quos allegat & cum quibus facit Lauterbach *in Comp. jur. de rit. nupt. in effectibus*. Interim tamen libenter fatemur, memoratum pactum, ut omnia alia, sub clausula tacita: *Rebus sic stantibus* intelligendum esse. Unde si maritus in loco nuptiarum vitæ subsidia commode habere nequeat, & alibi honesta sese conditio offerat, Deo & Reip. inserviendi, marito potestis transferendi Domicilium non erit adempta, Illustr. Dn. Stryk. *in not. ad d. l. verb. supervenerit. v. l. 38. pr. ff. de solut.*

§. XIV. Ad finem autem quæstionem; *Utrum maritus imperio maritali se plane abdicare illudque in uxorem transferre queat?* non æque facile affirmari posse existimamus. Illud quidem extra dubium positum manet, posse quemlibet favori pro se introducto renunciare, cum nemini beneficium invito obtrudatur; sed hoc principium in materia præsentis applicari propterea nequit, quoniam sacrae literæ testantur, Uxorem in poenam lapsus voluntati mariti esse subjectam, *Genes. c. 3. v. 16*. Unde non obstant Gentilium exempla, quæ forsitan in contrarium adferri possent, quo refero Sacas, apud quos si quis Uxorem puellam ducere cuperet, pugnam cum ea suscipiebat: & illa si superior esset, captivum abducebat, atque imperium in eum tenebat, si inferior, ab eo regebatur, *Ælianus var. histor. l. 12. c. 38*. etenim cum revelationis lumine destituerentur, maxime ut plurimum à vero tramite aberrarunt, & sic in exemplum allegari nequeunt. Efferamus rem verbis Excell. Dn. Thomasi *in Jurispr. div. lib. 3. cap. 3. §. 48*. Simul, inquit, illud exinde inferimus, quoniam hæc subjectio à Deo sœminis injuncta fuit, non in favorem & præmium mariti (hic enim simul cum uxore peccaverat), sed in odium & poenam sexus sœminei, cujus quasi executor saltem maritus à Deo est constitutus, igitur non esse in mariti arbitrio positum,

tum, vel per pacta connubialia, vel per tacitam conniventiam imperii Domestici habenas relinquendi uxori, sed qui hoc faciunt, non minus peccare, ac v. g. magistratus inferiores, poenas delinquentibus non inferentes, & jus aggratiandi, quod soli Legislatori relinquendum est, sibi arrogantes. Non est ergo, nisi dicamus, non adesse incuitu mariti legem mere permissivam, sed præceptivam, quo pertinent etiam verba *cit. c. 3. v. 16. Genesi und er soll dein Herr seyn*; at vero legi præceptivæ neminem renunciare posse, tralatitium est.

inno S. XVI. Manet ergo inconcussum imperium maritale, nec per pacta & conventiones mutari potest, atque uxor eidem perpetuo subiecta deprehenditur. Sed quid? *an uxor propterea personis alieni juris accensenda erit, an vero sui juris manebit?* Equidem, quod jus Romanum antiquum attingit, uxor potestati mariti non aliter ac filia familias patri suo subiciebatur, de quo multa Brissonius *de ritu nuptiarum p. 21.* adducit, idemque jure Germanico antiquiori dicendum & vocabulum, *Wormund*, quod habetur in *Land-N. lib. 1. art. 31. & 35.* laxiorem interpretationem pati censet *Da. Beyer in pos. ff. de rit. nupt. pos. 8.* Verumenimvero cum nobis quaestio de hodiernis uxorum juribus sit, ac illi veterum, sive Romanorum, sive Germanorum mores dudum exoleverint; non possumus certè fati mirari, quid in mentem venerit acutissimo *J. C. B. Struvio*, quod personis alieno juri subiectis uxores adhuc hodie accensendas esse putaverit in *S. I. C. Exerc. 3. ibes. 7 & 28.* *Alieno juri*, inquit, *subiecti sunt porro, aut in potestate Dominorum, aut parentum, aut quod commode addi potest, maritorum.* Nobis verò, quod pace *B. Viri* dictum sit, hoc admodum incommodè additum fuisse videtur. Quæ enim alias de personis alieno juri subiectis prædicantur, ad uxores nullâ ratione applicari possunt. Sic v. g. *finisfamilias*, quamdiu sub patris potestate vivit, nullum testamentum condere potest, quis verò testandi facultatem uxori imperio maritali subiectæ denegare vellet? Potestas juridica afficit unitatem personæ,

sonæ, unde Dominus cum servo & Pater cum filiofam. nullum contractum celebrare potest. At verò omnes contractus inter maritum & uxorem initi validitatem habent, solâ donatione exceptâ, idque ob diversas planè rationes. Ut alia taceamus.

§. XVI. Neutiquam ergò potestas *in sensu politico* accepta, quæ jus dirigendi denotat, cum potestate *in sensu juris Romani speciali* confundenda est. Nam & Tutoribus potestas in pupillos adscribitur in §. 1. & 2. *f. de Tutel.* quis verò exinde pupillos alieno juri subjectos esse sustineret? Denique, ne ullum maneat dubium, etiam de textibus juris a Struvio aductis breviter dispiciendum. *Primus est in l. 14. in f. ff. solut. matrim.* ubi Ulpianus pactum, ut maritus in solidum condemnatur, contra bonos mores esse dicit, *cum contra receptam reverentiam sit, que maritis exhibenda est.* Nihil hîc de hypothefi Struvii. Nec enim sequitur: Uxor marito reverentiam debet, ergò alieni juris est, cum etiam filius emancipatus eandem patri, & liberi in genere illam matri debeant, & tamen nec pater in filium emancipatum, nec mater in liberos ullam potestatem exercere possit.

§. XVII. *Secundus est in l. 48. pr. ff. de oper. libert.* ubi Hermogenianus uxorem in officio mariti esse pronunciat. Cui libenter consentimus, sed iterùm consequentiæ probationem desideramus: Uxor est in officio mariti, ergò est alieni juris. *Tertium defumsit Struvius ex Nov. 117. c. 14.* cujus verba hæc sunt: *Si quis autem propriam uxorem flagellis aut fustibus ceciderit sine aliqua causâ, quas contra uxores ad matrimonii solutionem sufficere jussimus, matrimonii quidem solutionem ex hoc fieri nolumus: virum autem, qui monstratur sine hujusmodi causâ vel flagellis, vel fustibus cecidisse uxorem suam, tantum pro hujusmodi injuria ex alia sua dare substantia uxori etiam constante matrimonio, quantum tertia pars antenuptialis facit largitatis.* Quid verò hîc de potestate mariti in uxorem, & de uxore alieno juri subjecta? Unde caucior Struvio fuit Gudelinus, (ad quem tamen pro-

provocat Struvius) qui *in tr. de jure noviss. lib. 1. cap. 7.* ea quæ in *cit. l. 14. ff. sol. matrim. & l. 48. pr. ff. de oper. libert.* habentur, *signa tantum veteris* apud Romanos potestatis maritalis esse, non autem eam potestatem adhuc hodiè exinde probari posse dicit.

§. XVIII. Sufficiant hæc de jure leges domesticas ferendi marito competente. Cum autem lex sine executione, ut vulgò dicitur, sit campana sine pistillo; hinc jam porro juxta ea, quæ in §. 1. b. cap. præmisimus, de facultate coercendi uxorem, quibusque ea marito competat, paucis dispiciendum erit. Apud Romanos maritorum potestas hæc parte quam latissimè sese extendebat. In fragmentis enim LL. XII. Tab. quæ corpori juris adjecit Dionysius Gothofredus, refertur Lex Romuli, postmodum, ut putat idem Gothofredus, LL. XII. Tab. inferta, vi cuius, *si mulier aliquid peccasset, pœnam luebat ex læsi mariti arbitrio. Idque maximarum pœnarum proprium. Cognati cum marito ea de re Judices erant.* Atque adeo licebat viro non tantum ob adulterium, nec in continenti, ut per Juliam de adulteriis, sed ob leviores causas uxori manus inferre. Unde Cato idem propinquos feminis osculum dare voluit, ut scirent, an metum olerent, quod quidem tunc inter maxima crimina referebatur. Egnatius enim Merennius uxorem, quod vinum bibisset è dolio, fuste interfecit, & a Romulo cædis fuit absolutus, v. Gellius *lib. 10. cap. 23.* Gothofredus *loc. alleg.* Henning. Arniseus *in doctr. polit. cap. 3.* qui multa huc pertinentia collegit, add. Valer. Maximus *lib. 6. cap. 3.* Similiter Galli olim in uxores & liberos, æquè ac in servos, jus vitæ & necis habebant, ac siquidem vel minima suspitione tenebantur maritus necesse, quæstionibus à proximis cognatis torquebantur & sine ulla Magistratus cognitione damnabantur, Cæsar *de bell. gall. lib. 6.* Petr. Gudelinus *de jur. noviss. lib. 1. cap. 7.* Apud Germanos quoque mariti adulterii pœna fuit permitti, & quidem velut pro imperio sumenda,

Tacitus *de morib. Germ. cap. 19.* conf. Pufendorff. *de F. N. & G. lib. 6. cap. 1. § II.*

§. XIX. At vero ejusmodi puniendi potestas nostris moribus marito non amplius indulgetur, imo nec Justiniani temporibus eidem permissa fuit, conf. *l. un. C. de emend. propinqu. ibi: quod si atrocitas facti jus domesticæ emendationis excedat,* & Brunnem. *in not. ad b. l.* sed moderata saltem castigatio atq; coercitio & quam hæc jam supponit, reprehensio ac increpatio verbis facta. Notari meretur *l. 8 §. 2. C. de repud. in qua Imp. Theodosius & Valentinianus repudii auxilio uti libertatem uxori concedant, si maritum vitæ suæ veneno, aut gladio, aut alio simili modo insidiantem, aut verberibus se (quæ ingenuis aliena sunt) afficientem probaverit, quam constitutionem repetit Justinianus in Nov. 22. c. 15. §. 1. inf. & quamvis hæc Novella per Nov. 117. c. 14. quoad licentiam repudii mutata fuerit; ipsa tamen nihilominus prohibitio sævitarum, ut antea, permansit, ita enim sonant ejus verba: *Si quis autem propriam uxorem flagellis aut fustibus ceciderit sine aliqua causarum, quas contra uxores ad matrimonii solutionem sufficere iussimus, (quæ tamen hodie itidem cessant,) matrimonii quidem solutionem ex hoc fieri nolumus: virum autem, qui monstratur, sine hujusmodi causa vel flagellis, vel fustibus cecidisse uxorem suam, tantum pro hujusmodi injuria ex alia sua dare substantia uxori etiam constante matrimonio, quantum tertia pars antenuptialis facit largiatis, v. Alexand. vol. 4. Consil. 115. n. 2. Menoch. de A. I. Q. lib. 2. cas. 364. num. 8. Georg. Obrecht de necess. defens. c. 6. num. 51. & plures apud Carpzov. Pr. Crim. qu. 12. n. 50.**

§. XX. Non diffitemur, vile admodum esse & abjectum, si maritus non adhibitis admonitionum gradibus statim ad verbera properare velit, cum uxor non sit ejus subdita, sed socia vitæ individua, unde nimis crasse philosophatur, quisquis est Autor illius distichi:

*Nux, asinus, mulier, simili sunt lege ligati;
Hæc tria nil rectè faciunt si verbera cessent;*

E

inte-

interim tamen nec ad alterum extremum est deviniendum, ut cum Catone statuamus, quod mariti uxores verberantes in Deorum quasi templa manus inferant, atque adeo pro impiis habendi sint, v. Plutarchus *in vita Catonis*, cum tanta saepe in uxoribus quibusdam reperiat malitia, quæ aliter, nisi adhibitis plagis & reali admonitione accedente emendari non possit, nisi quis Socratis exemplum fortassis imitari & Xantippen suam tanquam objectum, in quo patientiam exercere queat, considerare velit, quales tamen mariti philosophantes rarius, ut credimus, inveniuntur.

§. XXI. Quod si ergo Maritus uxorem in officio suo cessantem leviter castiget, & eam non verberet, sed tantum pullet; uxori jus resistendi non competit, cum maritus jure suo utatur & sic eidem non inferat injuriam. Unde si uxor nihilominus marito violentas manus infert & eo ipso maritum ad atrociores castigationem permovet, adeo ut maritus ira commotus eam ita verberaverit, ut vel statim, vel paulo post mors secuta fuerit, tunc quidem maritus non ab omni pœna immunis esse potest, quia non debuit uxorem interficere, cujus violentas manus sine cæde inhibere potuit; veruntamen non pœna homicidii ordinaria, sed mitiore, prout judici æquum videbitur, afficiendus erit, quia ab initio in re licita versatus, uxor resistens autem in illicita, & sic malus eventus huic potius, quam illi imputari debet. Quod si vero uxor eo audaciæ processit, ut moderate castiganti marito non tantum resistit & eum percussit, sed planè interfecerit, omnino pœna L. Corneliæ de sicariis ordinaria afficienda erit, ex modo dicta ratione, conf. pluribus Georg Obrecht *d. tr. de necess. Defens. cap. 6. num. 53. 54. 55.*

§. XXII. E contrario autem, si maritus limites in castigando ipsi præscriptos excedit, promeritam pariter incurrit pœnam. Neque enim apud nos ejusmodi reperiuntur uxores, quæ verbera tanquam signum affectionis maritalis respiciunt, prout de quadam apud Moscovitas refert Adam Olearius

rius *in Persic. lib. 3. cap. 9.* maritum suum ita alloquente: Sie hätte noch nicht spüren können / daß er sie recht liebete / weil sie niemahls Schläge von ihm empfangen / worauff / addit Olearius, der Mann seine Li.be begehrt. r. maffen ihr zu erweisen sich bald erbitten / und die Peitsche frisch wancken lassen / solches auch nach der Zeit / weil sie einen grossen Gefallen daran gehabt / wiederholet / und zum drittenmahl / seine sehr grosse Liebe zu erweisen / sie gar tod geschlagen. Duplicia autem adversus eundem prodita sunt remedia; *civilia* partim ad privatam satisfactionem tendentia, tum etiam *criminalia*. Ad priora referimus separationem quoad thorum & mensam, quæ ob seviriã mariti communiter fieri solet, tentatis tamen antea omnibus, quibus reconciliatio obtineri possit. Unde si maritus ad cautionem de non amplius offendendo sese offerat, ad dictam separationem nondum procedi potest, modo etiam postea emendatio revera appareat, si enim antiquum obtinet maritus, ad ulteriorem cohabitationem cogi nequit uxor. Pertinet huc Decretum Consistorii supremi Dresdensis in causa Euphrosinæ / Matthes Lauen Eheweib / Klägerin an einem / ieho gedachten ihren Ehemanns Beklagten andern theils / verbis: Dieweil daraus zu befinden / daß Beklagter zu wieder der eydlich geleisteten Caution die Klägerin ohne Ursach (aliud ergo, si ex justa causa post præstitam cautionem uxorem modicè castigaverit,) auffß neue geschmähet und geschlagen; So ist sie ihme wieder ihren Willen fernner zu Tisch und Bette beyzuwohnen nicht schuld g/ er habe ihr denn Bürgerliche Caution bestellet / daß er sich mit schmähen und schlagen an ihr weiter nicht vergreiffen / sie auch mit nothdürffigem Unterhalt versorgen wolle / v. Carpzov, *Jurispr. Confist. lib. 2. Def. 218.* Limitationem tamen ultima verba adhuc patiuntur, modo illam cautionem acceptare velit Uxor, quæ interdum truci illius: Naturam expellas furca, tamen usque recurret, memor est, fragilique cautioni sanitatem suam subijcere recusat, quam limitationem ipse suppeditat Carpzo-

vius in *Prax. Crim. quest.* 12. num. 54. *seq.* ibi: und auff den Fall Er solche Caution gebühlich zu bestellen und auffzubringen nicht vermöchte / oder aber das Weib über alles vermahnen / damit nicht zu frieden seyn wolle / *re. v. Mevius ad jus Lub. lib. 4. Tit. 8. Art. 7. n. 3.*

§. XXIII. Quantum ad remedia criminalia attinet, maritus in castigatione Uxoris excedens, (quo referimus wenn er sie bey den Haaren rauffet / braun u. d. blau / oder bluttrünstig schlägt /) pro arbitrio Judicis & circumstantiarum varietate puniri solet, interdum carcere, relegatione, quandoque etiam fustigatione, si maxima adhibita fuerit castitas, vid. *Carpov. d. quest.* 12. num. 51. quæ ipsa tamen facta reconciliatione conjugum præstitaque Cautione eidem facile remittitur, ob favorem, ut dicunt, conjugii, quod abolita separatione quoad thorum & mensam de novo quasi contrahitur, & qui favor efficit, ne tale conjugium renovatum dehonefetur & uxori hactenus afflictæ nova addatur afflictio, Idem in *Jurispr. Consist. lib. 2. Def. 225.* Quod si tandem eo usque progressa fuerit mariti malitia, ut uxorem plane interfecerit, pœna parricidi eadem, quæ inter ascendentes & descendentes alias obtinet, illi infligitur, prout de foro Saxonico testatur Idem in *Pr. Crim. d. qu. 12. num. 13.* & de aliis foris Illustr. Dn. Stryk. in *not. ad Lauterb. tit. de L. Pompeja de Parricid. ad verb. ferro candenti, item Conjuges, add. Mevius ad jus Lubec. l. 4. Tit. 8. Art. 7.*

§. XXIV. Quamvis etiam marito concessum sit in foro externo, ut adulterum in sua domo inque ipso actu deprehensum, si vilis conditionis est, in continente interficere queat, *v. l. 24. ad L. Ful. de adulter.* intuitu tamen uxoris eandem licentiam non habet, *d. l. 24. §. 1. ibi: & precipitur, ut is maritus, qui horum quem occiderit, uxorem sine mora dimittat,* id est, si ad nostros mores, ubi privata divortia cessant, applicatur, ut uxori non amplius cohabitetur, quia aliàs injuriam ipsi condonasse existimaretur, ipsa interim de veritate adulterii commissi inquitio

fictio eandemque subsequens divortium ad Magistratum pertinet, nec privatâ mariti autoritate fieri potest. Sed quid si maritus in primo fervore uxorem cum adultero nihilominus interficiat, quæritur, an hoc non obstante dotem, vi pictorum dotalium, vel statutorum, lucrari possit? Equidem apud Persas, qui uxorem unâ cum adultero occidit, novam insuper vestem præmii loco accipit, Olear. *itiner. Pers. lib. 5. cap. 22.* Pufendorff. *de I. N. & G. l. 2. c. 5. §. 15.* sed hoc ad mores nostros applicari nequit. Res tota ergo ex hac quæstione præjudiciali dependet? an maritus uxorem adulteram occidendo actionem licitam perpetret, annon? Sin prius, pœnæ impositioni nullus locus relictus erit, aliud si posterius, cum nemo ex delicto suo commodum obtinere debeat. Cum autem ex præcedentibus jam constet, marito interfectionem uxoris adulteræ nequam permissam esse; hinc applicatio juxta principia modo supposita facillè etiam fieri potest. Conf. *lib. 10. §. 1. ff. solut. matrim.* quæ quidem de præsentis nostro casu in specie non loquitur, propter identitatis tamen rationem, quæ est inter alias & hanc occasionem, huc facillè trahi potest, v. Lauterb. *Comp. ff. d. t. in f.*

§. XXV. Illa quoque quæstio disceptationem mereri videtur, num marito ob non solutam dotem uxorem domo expellere eique alimenta denegare permittatur? Ubi tamen ante omnia duo ab invicem casus separandi, aut enim agitur de casu, ubi nulla dos expressè promissa fuit, sed maritus saltem vanam de ea consequenda spem concepit; aut de altero, ubi vel per pacta dotalia, vel alio modo certa bonorum quantitas marito dotis nomine adsignata, postea tamen non soluta fuit. Priori casu nemo forsan erit, qui marito potestatem expellendi uxorem concedat, cum dotes ad substantiam matrimonii non requirantur, & maritus sibi imputare debeat quod non affectione sed lucri cupiditate ductus uxorem elegerit. Verumenimvero quid posteriori casu respondendum, non ita inter DD. convenit. Mevius *ad jus Lubec. part. 2. tit. 2. Art. 12. n. 354.*

38 CAP. II. DE JUR. DOMEST. PATRIS. IN SOCIET. CONJUG. CONS.

§ 442. cum aliis ab ipso allegatis expulsiōni a marito faciendæ favet, dum enim, inquit, uxor fuit, alia marito non debuit, sed donec præstetur promissum expelli, & ad domum patris fratrisque, ut glatur, remitti potuit. E contrario autem alii ejusmodi expulsiōnem nequiquam concedendam esse statuunt, inter quos Struvius *S. l. C. Exerc. 30. thes. 7. & de vind. privat. th. 42. in. f.* conf. Beust. *de jur. connub. p. 1. cap. 66.* Carpzov. *Jurispr. Consist. lib. 2. Def. 205.* Nobis rem ita dirimendam esse videtur. Mulier dotem promittens aut bona fide hoc fecit & deinde saltem per casum fortuitum in ejus solutiōne impedita fuit, aut vero divitem se simulavit, ad eo melius inducendum circumveniendumque maritum. Priori casu expulsiō marito nullo jure attribui potest, sed ut alios, ita & hunc fortunæ insultum æquo animo perferre tenetur; posteriori autem subdistingendum. Si adsumitur hypothesis vulgo defensa, errorem circa accidentalialia matrimonii non parere nullitatem, quamvis dolo alterius partis elicitus fuerit, tunc opinio Mevii ex nullo fundamento defendi potest, quia dos ad mera matrimonii accidentalialia referri meretur. Nec obstat *l. fin. C. ad si Vellejan.* ab ipso allegata, verbis: *Neque enim ferendum est, quasi casu fortuito interveniente mulierem fieri indutatum & sic a viro forsitan repelli & distrabi matrimonium;* Vel enim hæc lex de moribus Romanorum veteribus intelligenda, quo inclinatur Dion. Gothofredus *in not. ad. d. l.* vel de eo est accipienda, quod de facto suscipit maritus, non de jure, cui explicatiōni verba legis forsitan repelli favere videntur, Fachinæus *lib. 3. C. 48 B. Brunne-
mannus ad cit. l. fin.* Si vero, ut merito fieri deberet, quemcunque dolum matrimonium ob defectum consensu annihillare statuamus, eo casu Mevii sententiā eatenus admittenda foret, ut maritus deceptus ad declarationem nullitatis agere posset, privatam autem expulsiōnem ob magna inconveniētia exinde propullulantiā eidem nondum concederemus. Non refragatur, quod Carpzovius *loc. cit.* adferat, duas tantum à Christo & Paulo permissis esse divortiorum causas, ob
adul-

adulterium scilicet & malitiosam desertionem; Respondetur enim, hæc nobis plane non refragari, qui non novam divortii causam conjugit ab initio validi & legitimi excogitamus, sed saltem matrimonium, quod ob dolum alterius statim ab initio vitiosum fuit, tanquam nullum declarari posse affirmamus. Et hæc de potestate maritali dicta sufficiant.

CAPUT III.

De Jure domestico Patrifamiliâs intuitu societatis Parentalis competente.

CONTENTA HUIUS CAPITIS.

Connexio cum cap. præced. & methodus dicendorum, §. I. Datur Imperium paternum. De questionibus hæc tractari solitis remissivè, §. II. Separanda sunt duo tempora in liberis, iudicii perfecti & imperfecti, pro quorum diversitate ipsum jus dirigendi actiones liberorum valde etiam variat. §. III. Pater certum vitæ genus eligere potest, cui liberi sese addicere tenentur. Providè tamen hic procedendum. §. IV. An filius patrem invitum adigere possit, ut ipsi sumtus ad studia libera suppeditet, cum aliàs à Patre ad opificium addiscendum destinatus esset? §. V. Quid juris patri circa Religionem liberorum adscribendum? §. VI. Pater liberos invitos ad Religionem aliquam suscipiendam cogere nequit. Examinatur Responsum aliquod apud Dedekennum, §. VII. Quid si filius Religionem in Republica non approbatam, sed prohibitam potius, proficiatur? Ex hereditario illò casu est permissa, §. IIX. De Questione: Utrum etiam Judeis parentibus jus educandi liberos in religione sua competat, & porro: An Judeorum infantes invitis parentibus ad baptismum auferendi? §. IX. Jus paternum circa dirigendas liberorum nuptias §. X. De jure coercionis parentibus competente. Romulus iisdem jus vitæ & nectis concessit. Idem apud Persas, antiquos Gallos & Burdegalenses obtinuit. Modus

us exercendi jus illud apud Romanos, §. XI. Pertinet huc jus vendendi liberos apud eosdem Romanos usitatum, primum à Romulo introductum & deinde in LL. XII. Tab. relatum, §. XII. Jus hoc paternum subsequētib; temporibus valde restrictum fuit, de quo an bene, an male factum sit, disquirunt DD. Constantinus M. propter nimiam egestatem facultatem vendendi liberos parentibus adhuc indulsi, §. XIII. Quod tamen hodie non amplius observatur, §. XIV. Jus castigandi liberos ob leviora admissa parentibus adhuc hodie concessum, quod variis modis exercetur, §. XV. Quid jure Mosaico hic licuerit? §. XVI. In gravioribus delictis cognitio & coercitio ad Judicem pertinet, qui hodie ex arbitrio patris, ut olim, pœnam non infligit. Patris tamen intercessio filio ad mitigationem pœne prodest, §. XVII. Jus interficiendi filium patri hodiè non competit. Qui tamen in castigatione excedens, ab ordinaria pœna absolvitur, §. XVIII. An liberi parentibus cancellos castigationis sibi præscriptos egredientibus jure resistere possint? que questio pro diversitate circumstantiarum diversimode etiam resolvitur, §. XIX. Singulare exemplum ex historia recentiori, ubi pater filium decollari curavit, §. XX. & XXI. quod tamen improbatum adductis diversis rationibus, §. XXII. Jus patrium durat, quamdiu societas paterna durat, unde post emancipationem cessat. Notatur Hünefeld dissentiens §. XXIII.

§. I.

Succedit nunc societas parentalis ex præcedente conjugali originem suam deducens, cum primarius matrimoniorum finis procreatio sobolis habeatur ex institutione divina. Quoniam autem & hîc inæqualitas deprehenditur inter personas sociatas, patrem scilicet ac liberos, quæ in his parendi necessitatem, in illo autem jus dirigendi atque coercendi renitentes operatur; hinc eâdem, quam adhibuimus in capite præcedente, methodo nunc etiam uti conveniens erit, unde primum, quousq; potestas ferendi leges & tunc deinde facultas coercendi patria sese extendat & quibus à contrario limitibus sit circumscripta, disquiremus.

§. II. Pro

S. II. Pro certo itaque supponimus, dari potestatem patriam eamque & in jure naturali, & civili fundatam esse. Atque quoniam nobis in presenti de illo precipue quaestio est, quid per leges positivas directori societatum domesticarum permittatur, in hisce autem, quod detur & cui eadem adscribenda sit, clarè decifum deprehendimus; hinc omnes eas quaestiones, de quibus alias in hac materia inter DD. morales disputari solet; (v. g. an ex generatione juxta Grotium, an vero immediate ex voluntate divina, ut Hornius vult: Utrum denique ex consensu tacito infantum, cum Pufendorffio jus parentum in liberos deducendum? item, an patri, an vero matri praerogativa in exercitio hujus juris debeat? quod ultimum adstruere nititur Hobbesius,) hac vice sequestrare licebit, de quibus interim consulti potest Exc. Dn. Thomafius in *Jurispr. divin. lib. 3. cap. 4.* Satis nobis hanc posuisse thesin erit: Patri imperium in liberos competit & proinde liberi in familia paterna adhuc existentes actiones suas ad voluntatem ejus componere obstringuntur.

S. III. Separanda autem hic cum Grotio d. I. B. & P. L. 2. a. 7. S. 1. sunt duo distincta tempora, aliud *judicii admodum imperfecti* in infantibus & infantia proximis: aliud *judicii perfecti* in iis, qui ad adultam aetatem pervenerunt, pro diversitate enim horum temporum jus educandi & imperandi gradibus suis valde variat. Scilicet in primo tempore omnes omnino liberorum actiones parentum dispositioni (*dominum* vocat Grotius, non adeo accurate) subjacent, cum dicente Aeschilo:

Aetas prima, ceu brutum pecus.
Ut educetur mentis alienae indiget;
aliud autem in secundo tempore obtinet. Quia enim hac aetate judicium quodammodo jam ad maturitatem suam pervenit, bona a malis dignoscere valens; hinc parentum imperio non alia subsunt amplius actiones, quam quae ad familiae paternaе statum aliquid momenti conferunt. In ceteris au-

tem actionibus libera facultate agendi morali fruuntur, nisi quod studere debeant, ut in illis quoque parentibus suis placeant, quod tamen ex pietate saltem est, ita ut irritum non habeatur, si quid contra factum fuerit. Et huc pertinere putamus, quod jure Romano filiusfamilias omnes contractus (excepto mutuo ob alias rationes) ignorante etiam & dissentiente patre valide celebrare queat, quoniam scilicet hæ actiones ad statum paternæ familiæ nihil omnino conferunt. Sed queris forsitan, quo anno illud secundum tempus, de quo hætenus locuti sumus, exordium suum capiat? Respondemus, hoc nullibi determinatum esse, sed ex circumstantiarum varietate & capacitate, quæ in actionibus liberorum se facile exerit, dijudicari debere.

§. IV. Ex his profluit quod pater certum aliquod vitæ genus eligere queat, cui se liberi potissimum addicere debeant, quoniam scilicet pro modo facultatum suarum liberos formare obstringitur, ut idonea societatis civilis membra evadant. Unde liberis patri hac parte limites ponere & normam educationis præscribere facultas non suppetit, ille enim tanquam director societatis paternæ inquirere & determinare debet, quid futuro liberorum suorum commodo expediat, quid non; sed tamen & pater hic æquitatis regulas non transgrediatur. Exprimere rem lubet verbis Illustris Patendoffii in *tr. de I. N. & G. lib. 6. c. 2. §. 13*: *Cum in civitatibus, inquit, diversi sint status ac diversa vivendi genera, recte quidem in illis deligendis auctoritatem patrum sequimur liberi, siquidem ad nihil absurdi ac turpis ducant, præsertim ubi ad istos fines a parentibus sumtus præbeantur. Stolidum tamen simul & iniquum, invito liberis compellere ad genus vitæ, à quo ipsorum genius abhorret: nefarium, eosdem adigere ad vitæ genus turpe, quale est meretricium; aut communi hominum indoli intolerabile, uti est calibatus circa donum continentie, & vita monastica. Interim quantum hic quotidie peccetur, experientia rerum magistra facis superque comprobatur. Sæpe parentes cæco impetu liberos stu-*

diis

diis liberalibus destinant, quamvis nulla ingenii alacritate polleant, unde haud raro ad ipsos postea notum illud est applicandum: *Non ex quovis ligno fit Mercurius*. Idem saepe evenit; quando in ea persuasione hærent, ac si liberi illud vitæ genus necessario sequi teneantur, quod parentes excoluerunt, müssen dem väterlichen Handwerk folgen / & qui sunt ejusmodi communes nævi quamplurimi alii. Unde legibus & divinis & humanis consentaneum esse censemus, ut filius deprehendens, se ad vitæ genus à Patre electum inhabilem esse, ab ipso libere recedere alterique cuidam, in quod genus magis fertur, sese addicere possit, ita ut patri propterea justæ erga filium indignationis causa non suppetat.

§. V. Quid vero, si Pater filium ad opificium aliquod, vel ad mercaturam addiscendam destinavit, filius vero ad studia liberalia sese applicat, queritur, an patrem invitum adigere possit, ut sumtus studiorum ipsi subministrat, aut, si res alienum jam contraxit, an pater ad illud persolvendum sit obligatus? Sanè deprehendantur alii, qui quæstionem illam simpliciter affirmant, inter quos Carocius *de remed. contra sent. exc. 57. num. 8.* alii e contrario, qui negativè ad eandem respondent, vid. Donellus *ad lib. 5. C. ad SC. Macedon.* alii denique, qui Judicis arbitrio rem committendam esse existimant, inter quos nomen suum profitetur Lauterbach *in Comp. jur. tit. de SC. Maced.* cum aliis ibi allegatis. Nos in præsentii ultimorum sententiæ nostrum adjicimus calculum, cum favor publicus, ad quem provocant primæ sententiæ Patroni, non indistinctè ab iis, qui studia se excolere dicunt, promoveatur, quod tamen interdum fieri contra negantes in secunda classe sustinendum esse censemus. Ita autem terminabitur arbitrium Judicis, ut ad ingenium filii respiciat, & si hoc admodum docile & filius omni impetu in studia feratur, plus favori publico, quam privato Parentis desiderio indulgeat, si scilicet probabiliter prævideat iudex, fore, ut per hujus hominis studia utilitas & Reipul. & Ecclesiæ insigniter aliquando

promoveatur, v. Illustr. Dni Strykii *de act. investig. Sect. I. Membr. 2. §. 17.*

§. VI. Ad educationem liberorum communiter etiam cura Religionis refertur, circa quam plurimæ occurrunt controversiæ, quas fusè proponit & examinat Dn. Fridr. Ludov. Hünefeld. *in medit. de juribus & potestate parentum eorumque auctoritate & officio circa religionem liberorum;* sed cum nobis non tractatum aliquem, sed Dissertationem solummodò Academicam conscribere animus sit, hinc omnibus istis evolvendis inhaerere non poterimus, id unicè saltem agemus, ut mentem nostram relicta aliorum antithesi breviter & liquidò proponamus. Illud igitur extra dubium est, si Pater & Mater diversæ Religioni sunt addicti, & uterque liberos suâ imbui mavult, tanquam magis pura & orthodoxa; quod tunc Patris potior sit conditio ejusque jussus jussui matris, ut aliàs, omninò præferendus. Exceptio erit, nisi per pacta dotalia, ut interdum fieri assolet, aliud dispositum deprehendatur, ut v.g. filii Patris, filia autem matris sacra profiteantur. Patrem enim hæc parte aliquid de jure suo remittere & in matrem transferre posse, nihil dubitamus. An verò tale pactum salvâ conscientia iniri possit à desponsatis, de eo ut disquiramus, præsentis instituti non est, unde B. L. ad notas Illustr. Strykii *ad Brunnem. jus eccl. lib. 2. cap. 17. §. 8. verb. cum Heretica remissis* satis erit, ubi hæc questio solidè deciditur.

§. VII. Non tamen eodè modò, ut de eligendo certo vitæ genere diximus paulo ante in §. IV. paterna potestas circa religionem liberorum sese exercit. Ibi liberi ad voluntatem suam voluntati patris conformandam obstricti erant, nisi forsitan pater tale artificii genus elegerit, ad quod planè sunt inhabiles liberi; sed hæc res conscientiam liberorum tangit, quæ admodum tenera est omnemque coactionem respuit. Unde pronò fluit alveò, filium postquam ad annos discretionis, ut vocant, pervenit, religionem à Patre ipsi instillatam liberè iterum mature posse, neque eundem propterea tanquam inobedi-

dien-

dientem considerari debere. Neque enim ipsi Principi potestas cogendi homines in ytos ad Religionem aliquam competit, prout contra Pontificios rectissime adstruunt nostrates; ergo nec Patrifamilias eadem adscribi poterit, cum hujus potestas Principi sit subordinata & per consequens ille plus juris habere non possit, quam à Principe in ipsum derivatur. Quare non facimus cum Responso Lipsiensi apud Dedekenn. in *Consil. Theol. Vol. 2. Sect. 3. n. 27. 28.* & apud Dunt. in *cas. cor. sc. cap. 10. sect. 2. qu. 4.* circa quaestionem, an pater filium carceri includere queat, qui speret à omni admonitione falsam sedatur doctrinam? ubi res ita deciditur: Ein Vater trägt billig Sorge für sein Kind / damit es im rechten Glauben unterrichtet / und da es verführet / zur rechten Religion gebracht werde / (hactenus bene, sed quae sequuntur, indoli Religionis planè contraria sunt) und wo gelinde Mittel nicht helfen wollen / compelle contrare zur Hand nehmen. Wenn denn der Vater alle glimpfliche Mittel gebraucht / mag er dieses scharffe woll hinzu thun / ob er wollte nüchtern werden aus des Satans Stricken und die Wahrheit erkennen. Modus siquidem ille convertendi homines Gallicus est & Papisticus, non Evangelicus. Et quamvis Hünefeld *cit. tract. sect. 1. Cap. 3. §. 20.* pro excusatione adjiciat: *potuisse in hoc casu plures adfuisse circumstantias, quae rigorem patris contra regulam excitarent*: ejusmodi tamen circumstantiae ex tenore Responi colligi nequeunt, quippe quod non de alia inobedientia, sed de solo Religionis dissensu mentionem injicit. Confirmant nostram sententiam Danhauerus aliique ab ipso Hünefeld allegati.

§. VIII. Hec, quae diximus, dubio carent quoad Religionem in Republica toleratas & in specie, quod Germaniam concernit, quoad tres illas Lutheranam, Reformatam & Pontificiam, quippe quae intuitu effectuum civilium per instrumentum Pacis Westphalicae sibi aequiparata, (unde in *Art. 5. §. 34. d. pac.* illis etiam Catholicorum subditis A. C. addictis, qui A. 1624. nec publicum, nec privatum Religionis suae e-

exercitium habuerunt, facultas conceditur, liberos suos exteris suæ Religionis scholis, aut privatis domi Præceptoribus instituendos committere;) sed quid si filius talem amplectatur fidei formulam, quæ Legibus Imperii non æque permittitur? Eo respiciendum esse putamus, utrum Princeps eundem è Rep. migrare jubeat, (quod facere potest citratamen infamix notam,) an vero illum tolleret. Priori casu non amplius de potestate Patrifamilias disquirendi locus est, postquam ipsa potestas summa rem determinavit; posteriori autem adhuc in ea persistimus opinione; non licere patri, ut privata auctoritate filium è familia expellat, ipsi alimenta, denegat, aut cruciatum corporis ei inferat, cum propter religionem nec paternam, nec civilis societas coiverit, & dissensus circa capita religionis obedientiam filialem per se non tollat, neque conformitas conceptuum ad felicitatem œconomicam simpliciter aliquod contribuat, sed saltem ad bene esse, conf. Pufendorff. *de hab. relig. ad vit. civil.* §. 49. Hünefeld *d. c. 3.* §. 18. Aliud dicendum de patre testamentum condente & de bonis suis in casum mortis disponente. Huic enim filium propter reprobatam religionem exheredem scribere expresse permittitur in famosa illa *Novellans. c. 2.* quamvis hoc etiam ex principis papisticis introductum esse existimet Dn. Præses in *Comp. Nov. Justin. d. loc.*

§. IX. Optimè hic adnecti potest quæstio in utramque partem varie disputata, *utrum Judeis etiam Parentibus jus educandi liberos in religione sua competat?* vel annon è contrario Magistratus Christianus Judæorum liberos in vicis parentibus auferre & ad baptismum deducere possit? Affirmant eandem non pauci, & in specie Udalricus Zafius; Jctus Celeberrimus, in peculiari tractatu, quem de *Judæorum parvulis baptizandis* inscribit, diversas rationes pro hac affirmativa cumulare nititur. Tres autem proponit distinctas quæstiones, easque resolvit: *I. An Judei infantes sint in vicis parentibus ad baptismum auferendi? II. Annon ad minimum impuberes Judæorum filii, majores infantia,*
volent.

volentes cupientesque ad baptismum in viris parentibus perducantur? & denique III. An filius Judei hostibus ob certam pecuniam à patre pignoratim baptizari petens propter pactum de ipso soluta pecunia restituendo factum, a fonte salutis baptismate impediri debeat? Duas priores affirmat, ultimam verò negativè decidit. Nos quemadmodum quoad duas posteriores (quamvis non ex iisdem ubique rationibus, quas adducit) Zasio libenter subscribimus: ita tamen e contrario quoad primam sententiam negativam defendentium nobis veritati magis consentanea esse videtur, quam foveant Thomas, Richardus, Durandus, Petrus de Palude, Panormitanus, Johannes de Anania, Felinus, Calderinus, aliique Zasio allegati, quibus addi potest Dn. ab Andler in *Jurispr. publ. & priv. lib. 1. tit. 5. part. 12. num. 13.* Scherzer *System. theol. de Baptism. & ad Hülfemannii Breviar. cap. 10. ib. 18.* Hünefeld *d. tr. sect. 2. cap. 4. §. 2.* qui ultimus Privilegium Caroli V. *d. 12. Aug. 1530.* adducit, in quo hac de re ita disponitur: *Dass man auch seinen der vorgeannten Jüden ihre Weiber oder Kinder zu der Tauffe dringen solle ex Aizeri Proc. jur. histor. p. 2. c. 5. p. 137.* Singulas à Zasio adductas rationes refutare perfectè esset, si limites Dissertationis nostræ hoc paterentur, unde hoc unicum monuisse sufficiat, scilicet ad baptismum recipiendum suscipiendis intentionem requiri, vel veram, vel interpretatam per parentum & necessariorum assensum, quæ intentio hic omnino utrobique deficit. Ast vero contra intentionem suam invitum aliquem ad baptismi susceptionem cogere velle, indoli Religionis Christianæ repugnat & non solum lege divina, sed exemplis quoque sacræ scripturæ destituitur, unde apud Dedekennum *Conf. Theol. Vol. I. lib. 2. sect. 2. num. 8.* plagiarium assimilatur, qui infantem Anabaptistis parentibus clam abstulerat, non obstante bono pioque abripientis proposito, cum modus iste nullibi probatus invenitur, v. Hünefeld *loc. cit.* Reliqua ex Autoribus modo allegatis hauriri possunt.

§. X. Denique, ut alia prætereamus, jus domesticum in soci-

focietate parentali quam maxime etiam in contrahendis liberorum nuptiis sese exerit. Aliter tamen jure Romano, aliter divino, canonico & moribus plurimum Provinciarum. Jure Romano quidem parentis consensum *necessitatis*, & per consequens matrimonia liberorum illo destituta nulla fuisse & irrita, nemo negabit, prout hoc ipsum innuunt textus in *pr. ff. de nupt. lib. 2. l. 18. l. 35. ff. de rit. nupt.* Jure tamen canonico, divino & moribus *bonestatis* saltem causa requiritur ille, ita scilicet, ut filiusfamilias consensum patrum negligens in conscientia quidem sine dubio peccet, patri tamen in foro externo dissolvendi ejusmodi matrimonium potestas neutiquam competat, v. c. 6. X. *deraptor. Exc. Dn. Thomafius in Disp. Lips. de valid. conjug. invit. parent. contr. §. 17. seqq.* qui omnia huc pertinentia distinctè & solidè excussit. Exceptio est in terris Sceptro Borussiae subjectis, quippe, in quibus potentissimus Rex speciali Edicto in hunc finem promulgato ante aliquot annos constituit, ut quaecunque liberorum matrimonia insciis & invitis parentibus contracta rescinderentur iterum, quamvis benedictio sacerdotalis & ipsa carnalis copula jamdum accessisset. Quæ tamen Constitutio ex principis juris civilis & æquitatis ita interpretanda, modo pater justas dissensus sui rationes adducere valeat, ex quibus filii nuptias improbet, hæc etenim si deficiunt, morositati ejus non est indulgendum, sed Consistorium aditur, quod Principis nomine, quem in Ecclesiasticis repræsentat, defectum paterni consensus supplet. Multo minus itaque pater invitos liberos ad matrimonium ineundum cogere potest, *l. 21. ff. de rit. nupt.* sed uterque consensus, & patris & liberorum, conjunctim adesse debet, quo pertinet effectum Pauli in *l. 2. ff. de rit. nupt.*

§. XI. Pergimus nunc juxta §. 1. b. cap. ad facultatem coercendi liberos patribus concessam, ubi diversis temporibus diversa etiam apud Romanos obtinuisse, deprehendimus. Romanorum Legislator Romulus Solonis, Pittaci, Charondaque Leges, permittentes patribus filios exheredare, domoye

move pellere non satis graves esse judicans, ad coercendam juvenum contumaciam, & ut parenti suus honos conservaretur, omnem potestatem patri dedit in filium, idque toto vitæ tempore, sive in carcerem eum mittere, sive flagris cædere, sive vincum ablegare ad rustica opera, sive necare libeat, etiamsi filius tractet Rempublicam; etiamsi Magistratus gerat maximos, etiamsi liberalitatis laudem publice sic promeritus. Quo jure usi sunt Brutus, Manlius Torquatus & Jo. Cassius, Dionys. Halicarnass. lib. 2. & 8. Tiraquell. in not. ad Alex. ab Alexandr. dier. genial. lib. 6. cap. 10. & cujus aliquod vestigia in corpore juris Romani adhuc deprehendimus, v. l. ff. de lib. & posth. ibi: quod & occidere licebat, l. uti. C. de patr. potest. verb: ut patribus, quibus jus vitæ in liberos necisque potestas olim erat permessa, &c. Eandem potestatem patribus apud Persas competuisse scribit Bodinus de Republ. lib. 17. cap. 4. de antiquis Gallis idem testatur Cæsar lib. 6. de bell. gall. & de Burdegalenibus Puffendorff de I. N. & G. lib. 6. cap. 2. §. 12. qui etiam Romanos jus vitæ & necis ferè ad modum judicii cujusdam, vocatis in consilium cognatis & amicis atque ex eorum sententia supplicio irrogato, exercuisse dicit, conf. Valerius Maximus, Livius aliique ab eodem allegati.

§. XII. Referendum huc porro *jus vendendi liberos* Patribusfam. lias olim competens, de quo ita Dionysius Halicarnassæus cit. lib. 2. Romanus, inquit, Legislator permisit etiam patri vendere filium, nihil deterritus crudelitatis specie, quod res gravior videri posset, quam pro affectu domestico, quodque maxime quis miretur, in hac dissoluta disciplina Græcorum educatus, quasi durum & tyrannicum, hoc quoque Patri concessit, licere illi terna filii venditione pecuniam quærere, majorem largitus potestatem patrii in filium, quam hero in mancipium. Servus enim semel venditus, deinde libertatem adeptus, in posterum sui juris est, Filius vero a Patre venditus, si liber fieret, rursus sub patris potestate redigebatur. Iterum quoque venundatus & liberatus, servus, ut

G

ante,

ante, patris reddebatur : post tertiam demum venditionem eximebatur è patris potestate. Ex quo ipso tres illas in emancipandis liberis imaginarias venditiones & manumissiones, quarum in jure civili mentio fit, originem suam traxisse concipit Franc. Balduinus *ad Legem Romuli* 17. Quæ quidem Romuli Lex in tantum placuit Romanis, ut etiam inter duodecim Tabulas relata & multis annis severissimè servata fuerit, tradente Halicarnasso *loc. allegat.* conf. Alex ab Alex. *genial. dier.* l. 6. cap. 10. Tiraquell. *in not. ad. d. l. voc. insuper. filios sub Patris lege esse.*

§. XIII. Hoc jus Patrumfamilias subsequētibz temporibus multis modis restrictum & inmutatum fuit. Utrum benè, an malè ? in diversas sententias abeunt DD. quorum singulas rationes adducere nostri instituti non est, v. Bodinus *de republ. lib. 1. cap. 4.* Carpzov. *Pr. Crimin. qu. 100. n. 29 & 30.* & qui plures adfert Pufendorff. *de I. N. & G. loc. cit.* Nobis benè fecisse Imperatores videtur, quod nimiam illam potestatem restrinxerint, cum sæpè Parentes ea abutantur, & haud raro tenerrimus affectus, ubi supra modum irricatus fuerit, in truculentiam efferatur, v. Pufendorff. *d. loc.* Interim de abrogato jure vitæ & necis textus est in *l. ult. C. de patr. potest.* nec non in *l. un. C. de emendat. propinqv.* de sublata abdicatione privata, quæ apud Græcos quondam in usu erat, in *l. 6. C. de patr. pot.* ad quam Gothofredus *in not.* causas hujus abdicationis recenset : ac denique de jure venditionis cessante in *lib. 1. C. de patrib. qui fil. suos distrax.* quam tamen Imperator Constantinus in *l. 2. eod.* estenus iterum limitavit, ut propter nimiam paupertatem egestatemque victus causa filium filiamve sanguinolentos vendere liceat, ita tamen, ut ipse, qui vendidit, vel qui alienatus est, vel quilibet alius, ad ingenuitatem eum propriam repetere possit, modo si aut pretium offerat, quod potest valere, aut mancipium pro ejusmodi præstet.

§. XIV. Nostri moribus ne quidem in casu paupertatis egestatisq; patribz potestatem vendendi liberos sanguinolentos com-

competere exstimamus, sed tunc juxta constitutionem aliam, quam ex Codice Theodosiano l. ii. excerpfit Tiraquellus *loc. cit.* procedendum erit. Verba ejus sunt sequentia: *Provinciales egestate victus atque alimonie inopia laborantes, liberos suos vendere vel oppignorare cognovimus. Quisquis igitur hujusmodi reperietur, qui nulla rei familiaris substantia fultus est, quique liberos suos egre ac difficile sustolent, per Fiscum nostrum, antequam fiat calamitati obnoxius, adjuvetur, ita ut Proconsules Praesidesque & rationales per universam Africam habeant potestatem, & universis, quos adverterint in egestate miserabili constitutos, stipem necessariam largiantur, atque ex horreis substantiam tribuant competentem.* Probant sententiam nostram deque praestantur Perez *ad l. 2. C. de par. qui fil. distrar.* Gröneweg. *de LL. abrogat. ad d. 1. C. Franc. Balduin. in LL. Constant. M. l. 2. p. 201.* Struvius *S. I. C. Exerc. 23. th. 28.*

§. XV. Sed num etiam post abrogatum jus vitæ & necis nihil planè potestatis circa castigationem & emendationem liberorum Patribus amplius adscribendum erit? Imò vero, adhuc hodie aliquæ hic partes parentibus relictae fuerunt. Ita autem distinguendum esse putamus: Aut filius levius quid admisit, v. g. quando jussum paternum spernit, commestrationes & meretrices sequitur, noctu extra aedes vagatur, otio torpet, &c. vel publici & gravicris delicti reus est, v. g. si injuriis verbalibus, vel realibus parentes affecerit. Priori casu Parentibus jure patriæ potestatis filios immorigeros castigare verbisque verberibus ac carceribus ad meliorem mentem reducere, prohibitum non est, v. Schneidew. *ad tit. 7. de patr. potest. n. 24.* Cynus *in l. un. C. de emend. propinqu.* quo referimus etiam potestatem includendi liberos ergastulo publico, die Kinder ins Zucht: Kassel: oder Spinnhaus / item in die Bestungen zu bringen / v. Magnif. Dn. Coccejus *in Dissp. de judic. morum membr. § 12.* Posteriori casu autem Pater poen. in à Judice filio inobedienti imponendam eligit quidem atque determinat, ipsa tamen impositio & castigatio Judici publicâ

autoritate perficienda relinquatur, v. l. 3. *C. de patr. potest. l. 4. C. eod.* ubi hæc ita à se invicem distinguuntur, add. *l. un. C. de emendat. propinqu.* Donellus *Comm. lib. 2. cap. 25.* Brunnem. *ad d. l. 3. C. de patr. pot.*

§. XVI. Jure Mosaico ob ea quoque delicta, quæ modo in priori classè recensuimus, pœna capitalis dictata erat, non tamen privatio parentum arbitrio, sed publicâ autoritate ad præviam eorum denunciationem infligenda. Ita enim habetur *Deuteron. cap. 21. vers. 18. seq. Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audierit patris ac matris imperium & coercitus obedire contemserit, apprehendent eum & ducent ad seniores Civitatis illius & ad portam judicii, dicentque ad eos: Filius noster iste protervus & contumax est, monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat & luxurie atque conviviis; Lapidibus eum obruet populus universus & morietur, ut auferatis malum de medio vestri & universus Israël audiens pertimescat.* Quamvis autem Clericus in *notis ad h. l.* allegata verba de contumaciâ & protervia intolerabili, v. g. si parentes contumeliâ afficeret iisque castigantibus resisteret filius, explicanda putet; nobis tamen cum Exc. Dn Thomaſio in *Disp. de judic. seu censura morum Cap. I. §. 1.* hanc explicationem contextui quodammodo adversari videtur, cum expressè filii commessatoris, luxurieque & conviviis vacantis mentio injiciatur, quæ vitia pro adeo intolerabilibus communiter haberi non solent, cum juventus ut plurimum ad eadem, tanquam voluptatis filias, valdè inclinet, quod eò ipso clarius redditur, dum de liberis parentibus maledicentibus peculiâtes fânctiones deprehenduntur, *Exod. 21. vers. 17. Levit. 20. vers. 9.*

§. XVII. Moribus nostris ea adhuc dum obtinent, quæ in §. XV. quoad membrum prius ex jure Civili recensuimus. Neque enim tranquillitas rei domesticæ aliter salva esse posset, & nimium obruerentur Judices, si ob quævis, leviora etiam filiorum fam. admittâ, inquisitionem instituere necesse haberent,

berent. Interim ea, quæ in posteriori membro ponebamus in *d. §. XV.* paululum hodie sunt immutata. Ademtâ enim electione parentibus, nescilicet irâ ac indignatione commoti severius, quàm par est, supplicium liberis immorigeris irrogari faciant, Magistratûs sive Judicis arbitrio committitur, quâ poenâ arbitrar.â filios protervos & contumaces puniri velit, quem in modum Scabinos etiam Lipsienses repondisse testatur Carpzov. *Pr. Crim. quest. 100. num. 35. seqq.* Illud tamen adhuc remansit, quod parentes intercessione suâ poenam aliâs promeritam moderare & mitigare valeant, non autem exasperare, Idem *loc. cit. num. 38.* ibi: es wolte ihm denn sein Vater auff seine Abbitte solche Verbrechen verzeihen und selbst um Linderung der Straffe für ihn bitten / auff den Fall möchtete ihm in Ansehung des Vaters Verbitte / die Leibes Straffe erlassen und Er allein mit ewiger Verweisung in Straff genommen werden / *V. N. X.*

§. XLIX. Ex hæcenus dictis sequitur, Patrem qui adhuc hodie jus interficiendi filium ob grave delictum ab eo commissum sibi arrogare vult, illud impunè facere non posse, & nihil interest, utrum cognitionem causæ præmiserit, annon, quia ne auditum quidem filium occidere licet. Interim tamen a poena ordinaria *L. Pompejæ de Parricidis*, vel, *L. Cornelie de Sicariis* eum communiter absolvunt & leniorem aliquam eidem saltem dicitant, v. *Baldus in lib. 1. §. ult. ff. ad L. Aquil. Cujac. Observ. lib. 6. c. 17.* Georg. Obrecht *de necess. defens. c. 6. n. 21. & 22.* Idem dicendum esse putamus, si filius patri moderatè castiganti resistit eoque ipso eundem ad graviolem castigationem, vulnerationem & ipsam denique occisionem permovet, nisi forsan pater in eo forsan statu fuerit, ut nisi filium interficeret, ipsi moriendum fuisset, tunc enim ex iis, quæ generaliter circa moderamen inculpatæ tutelæ in jure statuta deprehenduntur, Pater ab omni prorsus poena absolvendus erit, ad quem casum unicè respicere putamus Obrechtum *loc. cit. num. 20.*

§. XIX. Quæritur autem : Annon liberi parentibus cancellos castigationis sibi præscriptos egredientibus jure resistere possint ? Hanc quæstionem sequenti modo resolvit Obrecht *loc. cit. num. 17. seqq.* Primo dicit liberos, si non precibus, culpæ deprecatione, pollicitatione melioris vitæ, parentum iram mitigare & ita vitæ periculum evitare possunt, fuga sibi consulere nec ferientibus parentibus per vim resistere debere. Quod si autem, pergit, ita sint arctati, ut aufugere non valeant, omni conatu eos in id incumbere debere, ut patris ictus avertant, non etiam, ut eum percutiant, vel plane interimant, quia parentum persona liberis semper honesta & sancta videri debet. Sed quid si res eo pervenerit, ut vel pater interficiendus sit, vel filio pereundum ? adhuc tamen justius & æquius esse videtur Obrecht, ut filius potius mortem patienter ferat, quam patri vitam adimat, à quo post Deum vitam accepit, quia, addit. Religio, pietas & ratio naturalis filium monent, ut potius mortem obeat, quam scelestissimum parricidii crimen committat, & quia etiam tervi salutem Domini propriæ saluti præferre tenentur. Nobis, quantum ad priora attinet, filium scilicet, si possit, fugere & ictus avertere debere, cum Obrecht, facile convenit; quantum tamen ad ultimum illud, quod mori potius, quam se cum internectione patris defendere obstrictus sit, in contrarium discedimus sententiam. Est enim, filium vitam à patre post Deum accepisse; pater tamen ultra modum in filium sæviens ad jura patribus alies competentia provocare ulterius nequit, quia iisdem sese indignum reddidit. Unde falsum est suppositum, ac si filius hoc casu patrem occidens scelestissimum parricidii crimen committat. Denique ab obligatione servorum Romanorum ad liberos consequentiam non procedere existimamus, sed ejusmodi patri ex *lib. 5. ff. de L. Pompej. de Parricid.* merito in mentem revocamus, patriam potestatem in pietate debere, non atrocitate consistere, unde etiam in *d. l.* patrem, qui filium occiderat, latronis potius, quam patris personam sustinuisse dicitur.

citur. Imò hanc nostram sententiam in praxi servari filiam-
que hoc casu parricidii pœna non teneri, ipse testatur Ob-
recht *loc. cit. num. 19. in fin.*

§. XX. Antequam hoc caput claudamus, singularem
lubet subicere casum, qui recensetur in Pauli Friedebornii
Historischen Beschreibung der Stad Alten-Stettin in Pom-
mern *lib. 2. pag. m. 113.* de quo an cum principiis hactenus
suppositis conveniat, facile judicari poterit. Ita autem ha-
betur in cit. tractatu: Es hatte Burgemeister Joachim Ap-
pelmann zu Sta gard et. ein Sohn / Joachim genand / wel-
cher in seiner Jugend ein freches und wilds Leben geführet /
und den Eltern / von denen er unterschiedliche mahl austaffi-
ret und in Krieg geschicket worden / in vielen Wegen ungehör-
sam gewesen. Deswegen ihn auch der Vater etlichen Wo-
chen in custodia zu halten genöthiget worden. Die er wie er
etwa von frembden Herrern wieder angelanget und von seinem
Vater Geld begehret / aber nach seinem Willen nicht erlan-
gen können / hat ihme einen Absage-Brieff zugeschrieben /
des Inhalts: Er solte ihm 100. Rthl. schicken / oder er wolte
ihm einen rethen Hahn auff seine Schafferey oder Scheune
setzen und solte für ihm nicht sicher seyn. Als nun solche ge-
fährliche Diffidation in der Stadt Stargard lautbahr wor-
den / haben die Bürger und zumahl diejenigen / so nächst an
dem Orthe ihre Höffe und Scheunen liegend gehabt / diese
besorgliche Gefahr E. E. Rath. daselbst geklaget / justitiam
requiriret / auch cautionem indemnitas gefordert. Wor-
auff E. E. Rath besagtem Bürgerm. Appelmann / so dermahl
in Senatu zugegen gewesen / mit höchstem Fleiß und Ernst er-
mahnet / dahin zu denken / daß sein ungerathener feindseliger
Sohn Angesichts abgeschaffet / die Stadt und Bürgerschaft
aus der Gefahr gefeket / und durch gnu same Caution dis-
falls versichert werden möchte / auff den wiedrigen Fall müßten
sie ihres Ambrs gebrauchen und wieder seinen Sohn vermöge
Rechtens verfahren. Er wolte es aber dahin nicht gereichen
lassen/

lassen / sondern solchem Ubel bey Zeiten vorkommen und seiner
 abhalten löblichen Familie kein Mackel oder Schandflecken da-
 he. o zuwachsen lassen.

§. XXI. Ob nun wol / ita pergit Friedebornius, diese
 scharffe und gleichwohl nöthige Erinnerung auch eventual
 commination dem Vater sehr durchs Herze gangen / so hat
 er doch bey sich erwogen / daß Ihm als einem Bürgermeister
 gemeiner Stadt bestes zu willen obliegen wolte : Daß Er
 auch die geforderte Caution nicht wohl leisten könnte / und da-
 hers allerhand zudringliche Gefahr von der Bürgerschaft zu
 erwarten haben müste. Und weil periculum in mora auch
 nach geschener That nicht wohl Rath zu schaffen / als hat er
 geschloßen / unter zweyen Bösen das geringste zu erwählen
 und mit schleuniger Execution allem Unheil vorzukommen /
 als den kläglichen Fall zu erwarten und anzusehen / daß sein
 Sohn öffentlich zur Etaffe gezogen und jedermann zum
 schmählichen spectacul dargestellet werden sollte. Hat sich
 darauff mit kurzen Worten erkläret / Sie solt.n nur ein we-
 nig Gedult haben / er wolte die Sachen also richten / daß sein
 Sohn kein.n Schaden thun sollte. Ist demnach also fort mit
 einem Prediger ins Dorff Brockhufen gefahren / die Diener
 aber und Scharff Richter vorhin geschicket / und daselbst sei-
 nen Sohn unvermuthlich überfallen / gefangen und folgendes
 mit Gott berichten lassen / ihn aber selbst mit herzhafftigen
 Gemüthe angeredet / zum Sterben ermahnet / gefegnet und ge-
 tröstet. Ob nun wohl der Sohn ihn ganz sichendlich ge-
 behen / ihm das Leb.n zu schencken / mit hochbetheuerlicher
 Verpflichtung / daß er sich bessern / und in frembde Lande zie-
 hen und nimmermehr wiederkommen wolte / so hat er doch
 solches aus Ursachen / daß er dasselbe zuvor oft angelobet
 und nie nicht gehalten / nicht erbitten können / sondern es hat
 der Vater endlich dem Scharff Richter die Execution anbe-
 fohlen / welcher auch nach des Bürgermeisters Abzuge sein
 Amt verrichtet / und ihm bey dem Kirchhoffe daselbst das
 Haupt

Haupt abgeschlagen / da er dann al, ofort auch im Kirchthum begraben worden.

§. XXII. Vides ergo exemplum, quod recentioribus adhuc se. ulis Pater jus vitæ & necis in filium exercuerit. Video sanè. Sed video saltem exemplum. At legem videre volebam. Exemplis enim non est judicandum, sed Legibus. Ergo, ut breviter dicam, quod sentio, Consul ille filium in manus Carnificis tradens eumque decollare curans, terminos juris domestici hodierni enormiter transgressus esse videtur. Nec est, ut ad præsentaneam periculum moram non admittens provoces; potuisset enim huic malo æque, imò melius, per manus Judicis medela adferri, quam per patris manus. Quid? si dicas, consulem non ut patrem, sed ut membrum Senatus Stargardiensis contra immorigerum filium processisse; At vero membris Senatus singulis non competit exercitium jurisdictionis, præcipuè criminalis, ubi non de glande legenda, sed de vita & sanguine humano agitur. Et licet probari posset, Consulem ad mandatum reliquorum Senatus membrorum hunc actum exercuisse; nihilominus tamen processus contra leges irpingeret, cum in notoriis quoque delictis aliqua causæ cognitio præcedere & inquisitus ad defensionem admitti debeat, juxta vulgatum illud Criminalistarum: *Ne diabolo quidem defensionem denegandam esse.* Sed nulla hic causæ cognitio, nullus processus inquisitorius. Omnia eo recurrunt: Der Vater habe den Sohn unvermuthlich überfallen / fangen und mit Gott berichten lassen / ihn angeredet / zum Sterben ermahnet / gesegnet / getöbset und endlich dem Scharff-Richter die execution anbefohlen. Novus plane & insolitus Processus.

§. XXIII. Denique observandum ex §. II. h. Cap. nos hætenus locutos fuisse de liberis in familia paterna adhuc existentibus, quod in illos imperium domesticum exerceri possit. Aliud ergo postquam per emancipationem sive expressam, sive tacitam, sui juris facti sunt. Quamvis enim & tunc

H

ad

ad reverentiam parentibus exhibendam obstricti sint liberi; parentibus tamen nullum jus cogendi liberos ad actiones ex beneplacito parentum suscipiendas amplius competit, unde tunc magis *suadendi*, quam *imperandi* potestatem habent. Putat equidem Hünefeld *loc. cit. sect. 1. C. 1. §. 9.* imperium patrum perpetua niti causa, & sic patriam potestatem tam jure naturæ, quam civili esse perpetuam, cum dictum imperium non ex educatione tantum, sed ex generatione quoque sit deducendum. Verum quemadmodum alii hoc suppositum jam refutarunt, v. Exc. Dn. Thomafius in *Jurisprud. div. l. 3. c. 4.* & Dn. Pufendorff. *ibi alleg.* ita nos nescimus, quomodo dissoluta societate paterna, quod fit per emancipationem, effectus ejusdem, inter quos præcipuus est imperium paternum, adhuc durare possint, cum cessante alia causa effectus ejusdem quoque cessare necessario debeat. Sed hac de re alia forsan occasione plura dicemus. Pergimus ad

CAPUT IV.

De Jure domestico Patrisfamiliæ ad servos suos relati.

CONTENTA HUIUS CAPITIS.

Servi alii natura tales, alii ex interveniente sacro, qui posteriores vel juxta solum jus naturæ, vel juxta jus Gentium, vel politicè considerantur, §. I. Quinam objectum presentis capituli constituant? §. II. Jus Dominorum in servos apud veteres Romanos summarie recensetur. Pertinet huc præcipue jus vite ac necis §. III. Quod subsequentibus temporibus primo per erecta asyla, deinde per Constitutiones Principum restrictum fuit. Umbricia in quinquennium relegata, quod ex levissimis causis ancillas atrocissime tractasset §. IV. Hodie tales servos non amplius habemus. Si tamen haberemus, eorum conditio adhuc ex LL. Romanis adjudicanda esset. Adducitur l. un. C. de emend. servorum §. V. De jure Domestico in servos politicè consideratos, sive famulos nostros hodie nos competentem, obligantur Domino ad quascunque operas consuetas ex prævio

via contractu præstandas. A servis tamen Romanis ad eos non valet consequentia §. VI. Famulus ante finitum locationis tempus recedere & vice versa Dominus eum antea sine iusta causa expellere nequit. Pro expulsionem nondum habetur, licet Dominus in calore iracundie eum domo exire & ad rem nunquam reverti jubeat §. VII. Dominus famulos suos peculiari juramento obstringere potest, ut de eorum fidelitate eo magis securus sit, quod vocant juramentum domesticitatis §. IX. Dominus nostris jus castigandi famulos, modice tamen, competit. Et hinc multo magis facultas verbis & increpationibus eos corrigendi. Animus injuriandi hic in dubio non præsumitur. Utrum matris famulus jus dirigendi & castigandi ancillas quoque competat §. IX. Famulus, si Domino moderatè castiganti violentè resistit & tunc a Domino occiditur, sibi hoc imputare debet, nec Dominus propterea pene subjicitur, §. X. Dominus in modo castigationis excedens & famulum non resistentem occidens, arbitrarie punitur. An distinctio dierum, in jure Mosaico hic usitata, adhuc hodie locum inveniat? §. XI. Famulus Domino limites castigationis excedenti resistens eumque occidens extra penam est, si in periculo vite constitutus fuit. Illustratur hoc exemplo libertorum Romanorum §. XII. Conclusio capituli & transitus ad caput sequens §. XIII.

§. I.

Vocabulum Servi multis modis accipitur. Aristoteli quippe natura illi servi sunt, quorum ingenium ita hebes est, ut quid sibi expediat, quid non, difficile perspiciant, magis apti, qui aliorum directioni subsint, quam qui proprio arbitrio relinquuntur. Jci inter servos juxta solum jus nature & juxta mores gentium consideratos distinguere solent, quorum priores ex libera voluntate ob indigentiam sese Dominis in perpetuum addixerunt, posteriores autem in bellis capti & tunc in vitam quoque Victorum potestati subjeti fuerunt, ad quorum classem servos Romanorum merito referimus. Denique dantur etiam servi politicè constituti, qui operas suas pro certa mercede ad tempus aliquod

locare consueverunt, quo elapso pristinam iterum conditionem recipiunt.

§. II. Servi Aristotelici huc non pertinent. Hebetudo siquidem ingenii alteri non tribuit jus me subigendi suoque imperio subijciendi, neque etiam illa fuit mens Aristotelis, quod Dominus & servus *actu* per naturam constituantur, sed hæc saltem, quod homines stupidi commodius alii servire, quam ex proprio beneplacito actiones suas expedire *possint*. Propius quidem ad scopum nostrum spectant servi, qui vel propter inopiam Dominis in perpetuum sese addixerunt, vel in bello victi & alienæ potestati subiecti fuerunt; sed tamen neque hic admodum prolixi erimus, cum singula huc pertinentia ab aliis, præcipuè autem a Pufendorffio *de I. N. & G. l. 5. c. 3.* & ab Exc. Dn. Thomasio *in Jurisprud. divin. lib. 3. c. 5.* jam fuscè tractata esse deprehendamus. Pauca ergo saltem ex iis, quæ jus civile de servis Romanorum disposuit, adducemus, & deinde, quid circa famulos nostros hodiernos juris sit, breviter subijciemus.

§. III. Servorum Romanorum quæ misera conditio fuerit, ex diversis juris civilis textibus facillè colligitur. Pro nullis enim habentur juxta Ulpianum in *lib. 32. ff. de R. I. conf. Dion. Gothofred. in not. ad h. l.* ubi alios plures textus huc facientes allegat. Servile caput nullum jus habere testis est Paulus in *lib. 3. §. 1. ff. de cap. minut.* Servi mortuis adsimulantur, *lib. 59. §. 2. ff. de C. & D.* Quadrupedibus in quæstione de damno rearcjendo exæquantur. *l. 2. §. 2. ff. ad L. Aquil.* ipsis non fit injuria §. 4. *f. de injur.* cognationem non habent, *l. 1. §. 2. ff. Unde cognati,* nihil sibi acquirunt, sed omnia Dominis cedunt, *l. 1. f. de stipul. servor. lib. 79. ff. de acquir. hered.* quibus ad operas indistinctè præstandas sunt obligati, *conf. l. 1. ff. de oper. servor.* imò, quod complexus omnium reliquorum est, quæ forsitan adhuc speciatim adduci potuissent, Domini jus vitæ & necis in servos exercebant, §. 1. *f. de his, qui sui vel alien. jur. lib. 1. §. 1. ff. eod. conf. Gothofredus ad d. l. 3. §. 1. ff. de cap. minut.*

§. IV.

§. IV. Paululum tamen hæc etiam subsequenti-
 bus immutata fuerunt, ab initio quidem per erecta asy-
 la, ut servi innocentes à Dominis suis durius habiti ad ea con-
 fugere possent, quorum diversa exempla adducit Henning.
 Arnifæus *doctrin. polit. Cap. 4.* deinde autem per ipsas Princi-
 pum Constitutiones. Conferri hæc de re meretur *lib. 1. §. 2.*
ii. lib. 2. ff. de his qui sui vel al. jur. ubi tota res in compen-
 dio proponitur. Sed hoc tempore, inquit Cajus, autor *d.*
l. 1. nullis hominibus, qui sub Imperio Romano sunt, licet
suprà modum & sine causa Legibus cognita in servos suos se-
virere. Nam ex Constitutione Divi Antonini, qui sine causa
 servum suum occiderit, non minus puniri jubetur, quàm qui
 alienum servum occiderit, sed & major asperitas Domi-
 norum ejusdem Principis Constitutione coercetur. Ulpiani
 verba, rem adhuc magis declarantia, in cit. l. 2. hæc sunt:
Si Dominus in servos sevirerit, vel ad impudicitiam turpem-
que violationem compellat: que sint partes Præsidis ex Res-
cripto D. Pii ad Ælianum Marcianum Proconsulem Bæti-
cæ manifestabitur, cujus Rescripti verba hæc sunt: Domi-
norum quidem potestatem in suos servos illibatam esse oportet,
nec cuiquam hominum jus suum detrabi: sed Dominorum in-
terest, ne auxilium contra seviriã, vel famem, vel intole-
rabilem injuriam denegetur his, qui justè deprecantur. Ideo-
que cognoscere de querelis eorum, qui ex familia Julii Sabini
ad statuam confugerunt: & si vel durius habitos, quam æ-
quum est, vel infami injuria affectos cognoveris: venire jube,
ita ut in potestate Domini non revertantur: aut si mea con-
stitutioni fraudem fecerit, sciet me admissum severius exe-
cuturum. Subjungit exemplum de fœmina ancillas nimis
 durè tractante: Divus etiam Hadrianus Umbriciam quan-
 dam matronam in quinquennium relegavit, quòd ex levissi-
 mis causis ancillas atrocissime tractasset. Sic etiam castra-
 tio fervorum sub gravi pœna prohibita fuit, v. l. 4. 5. & 6. ff.
 ad L. Cornel. de sicar.

§. V. Servos in sensu juris Romani hodiè in Germanis

H 3

nostra

nostra vix amplius habemus, nisi quis forſim captivos Turcas, qui durante ultimo in Hungaria bello Turcico per Officiales militares ad nos adferebantur, exempli loco adducere velit. Quod ſi ergò de eorum conditione, deque jure domeſtico domino in ipſos competente quaefitio incidere, ſine dubio a citatos juris Romani fontes recurrendum eſſet. Scilicet haberentur cum Domino pro una perſona: quicquid acquirerent, id Domino cederet: poſſent noxae dari, vendi, donari, permutari & quicumque alius contractus eorum intuitu celebrari: poſſent caſtigari, modice tamen & abſque ſævitiâ, &c. Meretur, ut adhuc verba *l. un. C. de emend. ſervor.* ad eò magis illuſtrandam hanc materiam adſcribamus *ſi virgis, inquit Conſtantine Imperator, aut lovis Dominus ſervum afflixerit, aut cuſtodia cauſa in vincula conjecerit: dierum diſtinctione ſive interpretatione depulſi, nullum criminis merum ſervò moribus ſuſtineat. Nec verò immoderatè jure ſud utatur: ſed tunc reus homicidii ſit, ſi voluntate eum icu ſuſtis, aut lapidis ceciderit: vel certè telo uſus lethale vulnus inſiſerit, aut ſuſpendi laqueo præceperit, vel juſſione terra præcipitandum eſſe mandaverit, aut veneni virus inſuderit, vel dilaniaverit pœnis publicis corpus, ſerarum unguibus latera perſecando, vel exurendo oblati ignibus membra, aut tabeſcentes artus atro ſanguine permixta ſanie deſtuentes, propè in ipſis adegerit cruciatibus vitam relinquere ſævitiâ immanium barbarorum.*

§. VI. Cùm itaque ſervi in ſenſu juris Romani tales apud nos ſint rariores; hinc magis è re fore cenſemus, ut de jure domeſtico patrifamiliâs in ſervos noſtros competente nonnulla diſſeramus. Illud certè ſollicitâ demonſtratione non indigebit, ſervos illos eſſe liberos homines, æquè ac Dominos ſuis, hiſque non in perpetuum, ſed ad certum ſalutem modo tempus ex contractu locationis conductionis eſſe obſtrictos. Unde hoc quidem manet, quod ſervus Domino ad quacunque operas, quas utilitas ſumme exiget, quæque non ſunt prorsus inconſuetæ, impoſſibiles & turpes, vj inſiti

con-

contractus teneatur; ea tamen, quæ ad servos Romanos in specie pertinent, nullâ ratione ad eosdem applicari poterunt. Quis enim unitatem inter Dominum & famulum fingeret? quis facultatem noxæ dedendi, vendendi, permutæ, sique famuli Domino adferiberet? Atque præterea Dominus nihil planè ex iis percipit, quæ famulis sive donationis, sive hereditatis, sive Legati, sive aliò quocunque titulò obveniunt, sed famulis liberam disponendi facultatem concedunt jura nostra.

§. VII. Quod verò aliàs dicitur: pacta dare legem contractui: illud quoque in contractu locationis conductionis inter Dominum famulumque intercedente observandum erit. Hoc volumus: quemadmodum famulus ante finitum conductionis tempus sine justa causa Dominum suum deferere nequit: ita quoque Domino non est concessum, ut famulum ante illud tempus absque prægnanti ratione expellere possit. Unde si hoc nihilominus faciat, equè ad integram mercedem famulo solvendam tenebitur, quam si hic operas promissas per totum conventum tempus præstitisset, *v. l. g. §. 9. & 10. ff. Locat. lib. 38. ff. eod. l. 24. ff. de condit. & demonstr. l. 161. ff. de R. J.* nisi forsitan famulus alteri statim operas suas locaverit eandemque, quæ à priori Domino ipsi promissa erat, mercedem acceperit, tunc enim ejus interesse cessat, *v. d. l. 9. §. 9. & 10. ff. locat.* Sed an famulum jam expulsisse legesque contractus violasse censetur Dominus, si calore iracundiæ illum domò exire & ad rem nunquam reverti jubeat, Er solle ihm nicht wieder vor seine Augen kommen / sondern nur hingehen / wo der Zimmermann das Loch gelassen? Placet nobis negantium sententia, cum ad ejusmodi expulsionem plena & deliberata requiratur voluntas, qualis non adest in actibus, qui in calore iracundiæ perficiuntur. Et imò haud rarò parentes etiam adversus liberos suos ejusmodi famulis uti solent, quas tamen irâ recedente non exequuntur, sed patius revocant. Famulus ergò cedere quidem debet in præsentî Domini

mini iracundiæ; postea tamen iterum redire eum oportet, quod si tunc adhuc in priori opinione persistat Dominus, tunc demum quoque justam migrandi causam allegare poterit famulus, v. Bonacossa *in pecul. tr. de serv. & famul. quest.* 104. Stamm. *de servit. personal. lib. 2. c. 11. num. 3.* Lauterbach. *Comp. Jur. de fugitivis in f.*

§. 11X. Quemadmodum vero juramentum tanquam vinculum fortius ligans ad cujuscunque generis contractus accedere potest: ita quoque Dominus cum famulis contrahens ab iisdem rectè exigit, ut ipsi obsequium & fidelitatem in expediendis actionibus suis sub jurisjurandi religione sanctè promittant, v. Illustr. Dn. Stryk *in not. ad Lãuterb. tit. de jurej. ad p. 176.* quod vocatur juramentum domesticitatis. Quæ enim ratio in praxi juramentum fidelitatis in feudis; illa quoque in societate herili idem ratione operarum fideliter præstendarum admitti, v. Speidel. *in Specul. voc. Huldigung!* Setser *de juram. lib. 2. cap. 2. num. 26.* Bitschius *in Comm. ad jus feud. lib. 2. tit. 5.* Cum enim aditus ad omnia ferè, quæ in bonis habet paterfamilias, famulis pateat, occasio autem furem facere eosque ipsos, qui hætenus probæ notæ & integræ famæ fuerunt, haud raro irritare atque pervertere soleat, ut sic nemini tuto fides adhiberi queat; hinc merito cautelæ loco, ad securitatem rerum suarum eo melius stabilendam, dictum juramentum à sedulo paterfamilias adhibetur, quia per juramentum etiam mali aliàs homines eatenus constringi solent, ne pro lubitu adfectui corrupto indulgeant.

§. 1X. Quod jus castigandi famulos concernit, illud certè, si in summo rigore capitur, quatenus scilicet jus vitæ & necis sub se comprehendit, Dominis hodiè concedi nequit, cum illud nequidem in servos Romanos juxta Imperatorum Constitutiones amplius competiisse, antea evictum fuerit. Moderatè tamen castigationis potestatem etiam nostris Dominis concedunt Doctores, quia videlicet sine illa tranquillitas & felicitas rei domesticæ vix vel ne vix quidem obtineri potest,

est, Domino autem ceu capiti familiae à Principe ea omnia concessa esse intelliguntur, sine quibus societatis scopum consequi non valet. Quod si vero jus habet modicè servum castigandi, multo magis etiam increpationibus eundem corrigere fas erit, neque in dubio dominus animum injuriandi habuisse censetur, quia in terminis a jure permixtis versatur. Sed an etiam idem jus matrifamilias intuitu ancillarum adscribendum? Putamus, quod non, quia illa non est familiae caput nec societatis directio ipsi demandata. Quia tamen Patres familias ut plurimum ancillas uxorum directioni sponte relinquunt, laborum ab iisdem expediendorum plane imperitii; hinc etiam jus coercendi uxoribus concessisse presumuntur, ut ergo hac ratione illud non jure proprio, sed nomine alieno, mariti scilicet, erga ancillas exercent.

§. X. Ex hinc præmissis aliquot conclusiones derivari commode possunt. Ponamus enim, quod Dominus famulum suum ex justa causa moderatè castigaverit, famulus autem malicia repletus eodem modo violento resistit, quo ipso concitatus Dominus famulum resistentem vel vulneravit, vel statim interfecit, quaeritur: *an & qua poena Dominus propterea sit adficiendus?* Respondemus autem cum Georg. Obrechtio *in tr. de necess. defens. cap. 6. num. 30.* eum nec de caede, nec multò minus de vulnere famulo illato teneri. Ratio in promptu adest, quia moderata Domini castigatio fuit permixta & contraria vis famuli prohibita, & quia non Dominus, sed ipse famulus in causa fuit, ut vel ipse vulneraretur, vel occideretur, unde ad ipsum optime quadrat tritum illud: Autorem rixæ teneri de omni eo, quod ex rixa secutum est, vi allata enim effecit famulus, ut Dominus vim vi repellere coactus sit, itaque quod fecit, sui defendendi causa fecisse intelligitur, *v. l. 3. ff. de l. & l. Obrecht loc. cit.*

§. XI. Quod si vero Dominus abstrahendo ab ejusmodi circumstantiis famulum vel lethaliter vulneravit, vel plane interfecit, a poena immunis non erit. Excusabitur tamen a poena or-

na ordinaria, cum ab initio in facto licito versatus fuerit, & salutem debitam diligentiam, quam homines frugi & providi adhibere solent, non adhibuerit, unde homicidium ab eo commissum non pro dolo, sed culposo solum habetur, v. Carpz. *Prax. Crimin. qu. 27. num. 8. & 9.* Equidem de jure Mosaico ad certum dierum spatium respiciebatur, prout testatur textus *Exod. 21. v. 20. & 21.* W. v. seinen Knecht oder Magd schläget mit einem Stabe / daß er stirbet unter seinen Händen / der soll darumb gestrafft werden; Bleibet er aber einen oder zween Tage (leben) so soll er nicht darumb gestrafft werden / denn es ist sein Geld; sed ille textus partim de mancipiis loquitur, partim etiam per supra cit. l. un. C. de emend. serv. ibi: *dierum distinctione sive interpretatione depulsa*, ipsi est expresse derogatum, quinimo apud nos, sicut nec alias leges forenses Mosaicæ, nunquam invaluit. Hodie ergo in ejusmodi casibus de eo unice quaritur: *an vulnus lethale fuerit, annon?* quod in quocunque homicidii genere primum discutitur, v. Ant. Matthæi de crim. tit. 5. cap. 3. num. 17. & qui plures citat Brunnem. *Comm. Cod. ad d. l. un.* Quod si famulus nullam plane castigationis causam domino dederit, sed Dominus ex privato odio eundem occiderit, poenæ ordinariæ sine dubio locus erit.

§. XII. Ponamus porro Patrem familias, hominem acerbum & rixosum, famulum suum gravibus plagis atque verberibus affecisse, famulum autem vim sibi illatam vi repulisse & simul repellendo Dominum suum interfecisse, quaritur: *an famulus propterea puniri queat, & quæ poena delicto sit proportionata?* Casum huncce iterum proponit Obrechtus cit. tract. c. 6. num. 27. cujus fundamentis innisi nos eum quoque decidemus. Vulgatum est brocardicum: Ubi offensio est prohibita, ibi defensio licita habetur, ex quo subsumtio facili negotio fieri poterit. Quoties nempe gravibus plagis famulum Dominus afficit, toties limites transgreditur, qui ipsi à Legislatore perfiniti erant, & ergo in eo ipso momento in facto illicito apprehenditur ejusque offensio est injusta. Nullum
ita-

itaque dabitur superest, quin defensionem hoc casu à famulo susceptam omni jure permissam esse pronunciemus. Si enim jure veteri Patronis adversus liberos levis tantum coercitio permessa fuit, adeo, ut si liberti atrocius tractarentur, actio injuriarum ipsis adversus Patronos data sit, l. 7. §. 2. ff. de injur. l. u. §. 7. ff. cod. certè hodie Dominis in famulos nonnisi moderata coercitio competet, quia nullius antea servi, nec a quocumque libertate donati fuerunt, sed liberi sunt & ingenui, & consequenter ingenuorum jure gaudent. Ex quo si Dominus famulum suum sibi juste resistentem interfecit, omnino pœna L. Corneliae tenebitur, quia eum non jure, sed injuria occidisse intelligitur, Voltzium in Comm. ad L. Corn. de sicar. c. 7. num. 4. s. qq. Obrecht, loc. all.

§. XIII. Plura forsàn de hac materia adhuc dici potuissent sed disputatio jamdum præter intentionem nimis excrevit, unde B. Lectorem ad Bonacossam in peculiari tractatu de famulis & servis agentem remisisse sufficet, ex quo alisque reliqua huc pertinentia suppleri facillè poterunt. Dicemus adhuc pauca in

CAP. V. De Jurisprudentia Domestica.

CONTENTA HUIUS CAPITIS.

Leges sine iurisprudentia parum prosunt, quod non solum in Legibus publicis, sed in domesticis quoque locum invenit. §. I. Describitur iurisprudentia domestica iurisque domestici consultus. Species interpretationis quoad Leges domesticas §. II. Jurisprudentia civilis & domestica obiecto solum differunt. Movetur questio, cur de iure Domestico non in peculiaribus systematibus aut Collegiis agatur, & cur non constituantur Professores iuris domestici? §. III. Respondetur ad hanc questionem. Interpretatio doctrinalis, quae ad Jctos spectat, est remedium subsidiarium, ad quod non devenitur, quamdiu interpretatio authentica, tanquam remedium ordinarium

rium, locum habet. §. IV. In Legibus publicis obscuris non semper ad Principem recurri potest ab multitudinem negotiorum, bene tamen ad Patremfamilias, quando Leges Domestica interpretationem desiderant, quod declaratur §. V. Alia differentia ratio, Leges publicae ut plurimum scripto comprehenduntur, domesticae non, unde haec quoque tot pravis interpretationibus non sunt subiectae, ut ille quidem, Leges scriptae plus nocent in re familiari quam profunt §. VI. Quod si Paterfamilias peregre absit & voluntatem suam literis declaret, tunc ad easdem interpretandi regulas recurrendum, quae in Legum publicarum interpretatione adhiberi solent, §. VII.

§. I.

Quod de Legibus civilibus asserit Pomponius in l. 2. §. 13. ff. de O. J. parum esse, licet jus in civitate existat, nisi sint, qui jura regere (i. e. ut rectè explicat Gothofredus, ad usum societatis humanae accommodare) possint: illud optimò etiam jure ad Leges domesticas, de quibus haecenus in diversis capitibus pro ratione instituti nostri differuimus, applicari potest, hòc scilicet modò, quod parum sit, jus in societatibus domesticis esse, nisi sint, qui jura domestica regere queant. Unde nunc denique binis saltem verbis monendum erit, quid circa genuinam Legum domesticarum accommodationem praecipuè observandum, cum etiam Leges domesticas scire non hoc sit, verba earum tenere, sed vim & potestatem, n. l. 17. ff. de LL.

§. II. Jurisprudentia ergò domestica, aut si accuratiùs loqui amas, prudentia juris domestici, nobis nihil aliud est, quam habitus, leges domesticas ritè interpretandi & ad casus, dubios obvenientes applicandi. Jurisque domestici consultus ille vocatur, qui hunc interpretandi & applicandi habitum possidet. Et quemadmodum aliàs interpretatio in authenticam, usualem & doctrinalem, atque haec iterum in suas subspecies declarativam, extensivam & restrictivam dispefcitur: ita quoque eadem distinctiones in materia Legum domesticarum locum inveniunt. Authentica est, quando ipse pa-
terfa-

terfamiliás verba prolata declarat: Usualis; quando domestici verbis, quæ in se dubia erant, hæctenus certam significationem attribuerunt & paterfamiliás non contradixit: Doctrinalis autem, quando iidem domestici peritiores de sensu iustis dubii & obscuri consulunt, hi verò vel propter identitatem rationis legis dispositionem ultra ejus verba extendunt, vel ob rationem cessantem eandem restringunt, prout in Legibus publicis fieri consuevit.

§. III. Vides ergo, prudentiam juris civilis & domesticæ non aliter differre, nisi solo objecto. Nam & jurisprudentia domesticæ pro fine suo habet justitiæ & utilitatis promotionem, hæc tamen utilitas cancellis cujuscunque familiæ & demus includitur, neque ad totam Rempublicam, vel ad concives sese extendit. Mirum vero alicui videri posset, qui fiat, quod neque in libris in hunc finem promulgatis (quibus in jurisprudentia civili abundamus ad nauseam usque) prudentia juris domesticæ in formam artis redacta, & si Diis placet, juxta quatuor causarum genera proposita doceatur, neque etiam in Collegiis privatis ejusdem fundamenta potiora explicentur, neque tandem in Academiis uni ex Professoribus Juridicæ facultatis ejus professio injuncta fuerit; quod dubium ut tollatur, de natura Jurisprudentiæ domesticæ sequentia paucis observanda erunt.

§. IV. Interpretatio quidem est varii generis, uti in §. II. observavimus; ejus tamen species, præcipuè interpretatio authentica & doctrinalis, non semper ubique & eodem modo locum inveniunt. Prout nos rem concipimus, interpretatio doctrinalis non est remedium ordinarium, sed extraordinarium saltem & subsidiarium, ad quod non esse recurrendum, quamdiu ordinarium suppetit, leges unanimiter & Doctores adserunt. Sed quid intelligendum erit per remedium ordinarium? Nihil aliud, quam interpretatio, quam diximus authenticam, quæ fit ab ipso Legislatore. verba Legis dubia & obscura declarante. Qui enim legem tulit, ille quoque regulari-

lariter, si dubium circa eandem sese forsan obtulerit, illam explicare omnium optimè potest & debet, ne in ancipiti hæreant subjecti, sed voluntas superioris clare & liquido iisdem innotescat.

§. V. Instituiamus jam comparationem inter Principem & patres familias, interque Leges ab utroque promulgatas. Quod ad Principem attinet, res facile ostendit, impossibile esse, ut in quocunque casu sensuque Legis dubio ad interpretationem authenticam recurratur, in magnis præcipuè territoriis, ubi Princeps omnibus ejusmodi dubiis resolvendis non sufficeret propter multitudinem suam, quin potius eo ipso a negotiis publicis & gubernaculo Reip. probe dirigendo abstraheretur. Quemadmodum ergo Princeps Magistratus constituit, qui ipsius nomine & autoritate causas controversas ad normam justæ & honestæ decidunt: ita quoque Doctores in scholis, superioribus præsertim, quas Academiæ appellamus, eadem autoritate Legibus dubiis interpretandis f. dulo vacant, quamvis & hoc ipsum ad Jud. cum officium buod immodo referri possit, qui sententias ferendo simul Legum interpretes agunt, unde interpretatio usualis originem suam de iure. At vero Paterfamilias tot tantisque negotiis expediendis non distrahitur, cum societati saltem, particulari præsit, atque propter præsentiam suam non opus habeat, ut alios vicaria potestate gaudentes, quod de Principe diximus, constituat. Ergo quotiescunque dubium aliquod occurrit, non opus est, ut Facultates Juridicæ aut scabinatus compellantur, sed ipse Paterfamilias facile adiri ab eoque solutio obvientis dubii expectari potest. Hic vero nullis regulis interpretandi opus est, cum quilibet optimus verborum suorum sit interpres.

§. VI. Adferamus aliam differentie rationem, eamque ex meditationibus Exc. Dn. Thomasi in *Disp. Morum cum iure scripto contentio* §. 28. seqq. ubi declarare voluit, quare interpretatio doctrinalis magis circa Leges publicas, quam quidem do-

mesti-

mesticis necessaria sit, idque exinde, quia Leges publicæ ut plurimum scripto comprehenduntur, in familia autem moribus solum vivitur, aut jussu patrisfamilias ore prolato. Unde quoque jussus ille Domini, tantis cavillationibus (quæ ex pseudo-interpretatione proveniunt) non est obnoxius, quam si legibus scriptis voluntatem suam declaraverit. Subjicit exemplum. Moris est in aliqua familia, aut etiam Dominus non ita pridem jussit, ut famulorum aliquis singulis diebus statâ horâ ipsi vel jusculum aliquod, vel jentaculum adferat ac in certa parte domus præparet; Hic nullum est dubium, quin iste famulus absque periculo vel verberum, vel reprehensionis in officio suo cessare queat, si Dominus vel peregre absit, vel ab alio famulo extra ordinem paulo ante sibi offam adferri curaverit, aut si apud amicum paulo ante jentaculum jam sumserit, & qui possunt ejusmodi casus alii plures obvenire. Alia longe ratio est, si Dominus per scripturam singulis servis, vel famulis, aut certo horum ordini, ordinationem aliquam officiorum descibentem, dederit. Hic enim etsi sanatio eadem, quas recensuimus, exceptiones suadeat; ista tamen conjectura non ita libera est & absque metu aut serupulo voluntatis dominicæ contrariæ, præsertim si clausula adjecta fuerit, quod si famuli nihil de iis, quæ in ordinatione præscripta sunt, sine expressi voluntate Domini mutare debeant, eique qui contra fecerit, gravis pœna dicetur, sine dubio enim hoc casu multi ad clara verba, à quibus nullo modo recedendum, provocabunt. Adfert quoque notum illud exemplum de Domino, qui singulas operas, quas à famulo conducto sibi stipulabatur, scripto comprehenderat. Cum vero aliquando bene potius, præeunte & facem ferente famulo, domum iret pedibusque officium suum non rite facientibus, in luctum procerideret seque ipsum erigere non valeret, famulus Domino opem ferre volebat, antequam prius contractum suum inspexisset, utrum in catalogo operarum promissarum & hæc in specie

cie enumeretur. Quoniam ergo ex Legibus scriptis plus difficultatis, quam emolumenti, in Patremfamilias ut plurimum, redundat, hinc ab iisdem plerumque abstinent & manu regia, ut ita loquar, familiam gubernant, & sic per consequens tanta hic interpretationis non est necessitas, quanta quidem intuitu Legum publicarum requiritur.

S. VII. Quod si tamen contingat, ut Paterfamilias vel militis, vel legationis, vel privatorum commerciorum causam peregrinè absit, & tunc quidem, quid à domesticis expediendum sit, per literas præscribat, hæc autem literæ, ut faciliè fieri potest, obscuritate aliquâ & ambiguitate laborent; tunc sane genuinis interpretandi fundamentis opus erit, ut scilicet pro re nata lex ultra verba etiam extendatur, vel eadem ipsa, si ratio illius hoc non admittit, interdum restringatur. Hic vero nihil novi discendum, sed notæ illæ regulæ; Ubi eadem ratio, ibi eadem juris dispositio, & contra: Cessante ratione, ipsa quoque lex cessat, totam rem conficiunt. Judicium saltem, ut aliàs, in interprete requiritur, ut judicet, an adsit eadem ratio, utrum vero illa cesserit. Quod si Paterfamilias peculiare quoddam loquendi formulas, non omnibus cognitas, adhibere solitus sit; tunc interpretatio declarativa, vel iterum ab ipso Domino, vel à reliquis famulis petenda erit.

TANTUM!

01 A 6582

ULB Halle 3
002 934 221

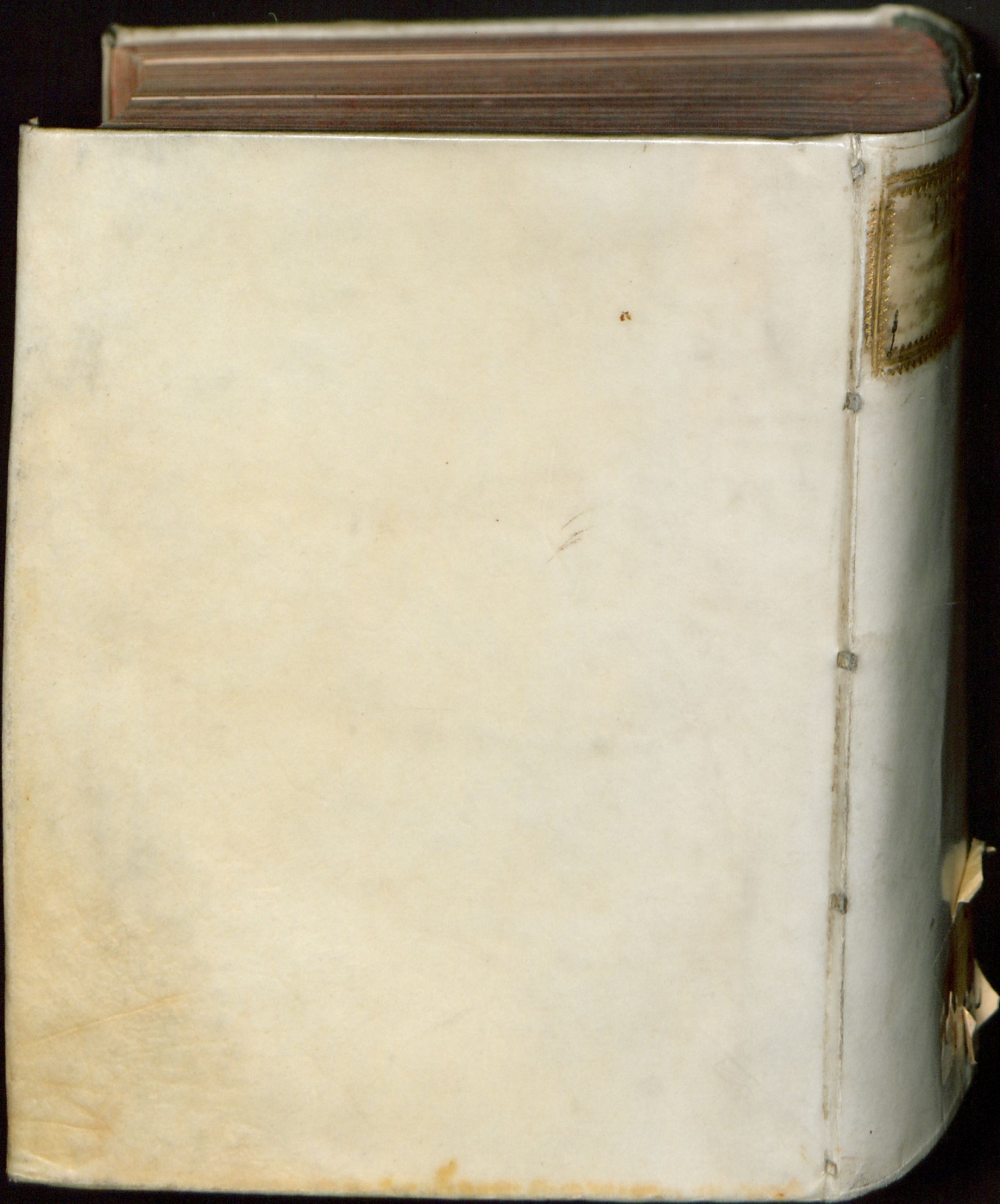

f

vd 17

107

DISSERTATIO JURIDICA
DE

**JURE ET JURIS-
PRUDENTIA DOME-
STICA,**

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSICI, ELECTORATUS BRAN-
DENBURGICI, ET PROVINCIARUM HEREDE,
ET RELIQA,

IN ILLUSTRIS ACADEMIA FRIDERICIANA
PRAESIDE

**JACOBO FRIDERICO
LUDOVICI,**

J. U. D. ET PROF. PUBL. EXTRAORD.

PATRONO SUO DEVENERANDO

Ad. d. Januar. MDCCIII. H. L. Q. C.

Publico Eruditorum examini submittit

GEORG CHRISTOPH WEISE,

Finstertwald. Lusat.

AUTOR ET RESPONDENS.

RECUSA, HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr. 1711.

io.